

Πνευματικό Προϊόν 1

Για Μαθητές

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο 1 - Θεματικές των Εργαστηρίων	5
1.1 Ασφαλής χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης	5
1.1.1 Κίνδυνοι του Διαδικτύου	5
1.1.2 Ασφαλής χρήση του διαδικτύου.	5
1.1.3 Απειλές στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	7
1.1.6 Ασφαλής χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης.	7
1.1.4 Η Ευρωπαϊκή Ένωση στην χρήση του διαδικτύου από ανήλικους.	8
1.1.5 Παραπομπές	10
1.2 Σχολικός & Διαδικτυακός Εκφοβισμός	11
1.2.1 Τι σημαίνει ο όρος εκφοβισμός;	11
1.2.2 Εκφοβισμός στα σχολεία	11
1.2.3 Μορφές σχολικού εκφοβισμού	12
1.2.4 Καταπολέμηση του Εκφοβισμού	13
1.2.5 Διαδικτυακός Εκφοβισμός	15
1.2.6 Περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού	16
1.2.7 Πώς να αναγνωρίζετε τον Διαδικτυακό Εκφοβισμό	16
1.2.8 Καταπολεμώντας τον Διαδικτυακό Εκφοβισμό	17
1.2.9 Πρωτοβουλίες της ΕΕ κατά του Διαδικτυακού Εκφοβισμού	17
1.2.10 Παραπομπές	19
1.3 Ανθρώπινα Δικαιώματα & Πολυπολιτισμικό περιβάλλον στην ΕΕ	20
1.3.1 Η αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	20
1.3.2 Παγκόσμιες Διακηρύξεις κι Επιτροπές του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα	21
1.3.3 Δικαιώματα του παιδιού	22
1.3.4 Πολυπολιτισμικότητα στην Ευρώπη	23
1.3.5 Παραπομπές	25
1.4 Ευρωπαϊκή Ταυτότητα και Δικαιώματα του Πολίτη	26
1.4.1 Εισαγωγή	26
1.4.2 Βασικά θεμελιώδη δικαιώματα	26
1.4.3 Το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια και τη ζωή	27

1.4.4 Το δικαίωμα στην ελευθερία και στην ασφάλεια.....	27
1.4.5 Το δικαίωμα στην ισότητα.....	27
1.4.7 Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, διαμονής και εγκατάστασης.....	28
1.4.8 Το δικαίωμα της διπλωματικής και προξενικής προστασίας.....	29
1.4.9 Παραπομπές.....	30
1.5 Περιβαλλοντική Συνείδηση	31
1.5.1 Εισαγωγή.....	31
1.5.2 Περιβαλλοντικές Καταστροφές.....	31
1.5.3 Περιβαλλοντικές Πρακτικές.....	31
1.5.4 Περιβαλλοντικά Υπεύθυνη Συμπεριφορά (ΠΥΣ).....	32
1.5.5 Στόχοι για το Περιβάλλον και την Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	33
1.5.6 Παραπομπές.....	34
1.6 Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση	36
1.6.1 Εισαγωγή.....	36
1.6.2 Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	36
1.6.3 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Ατζέντα 2030.....	37
1.6.4 ΣΒΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	38
1.6.5 Οι 6 προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2019-2024.....	39
1.6.7 Παραπομπές.....	40
1.7. Κυκλική Οικονομία στην ΕΕ και διεθνώς.....	41
1.7.1 Εισαγωγή.....	41
1.7.2 Η έννοια της Κυκλικής Οικονομίας.....	41
1.7.3 Το Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	41
Βιβλιογραφία.....	43

Εισαγωγή

“Το 50 με 80% των μαθητών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν χρησιμοποιούν ψηφιακά εγχειρίδια, εκπαιδευτικά προγράμματα, διαδικτυακές εκπομπές, προσομοιώσεις ή εκπαιδευτικά παιχνίδια. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δεν θεωρούν τον εαυτό τους «ψηφιακά καταρτισμένους» ή ικανούς στο να διδάξουν με επάρκεια ψηφιακές δεξιότητες. Το 70% θα ήθελε να εκπαιδευτούν περισσότερο στον τομέα των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)” (Δημοσίευση Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την προσβασιμότητα στην Εκπαίδευση)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναγνωρίζοντας την ψηφιοποίηση της εκπαίδευσης και την αναβάθμισή του μαθησιακού περιβάλλοντος για τους Ευρωπαίους μαθητές, ως θέμα υψίστης προτεραιότητας, δημιούργησε το σχέδιο της Ψηφιακής Εκπαίδευσης, που περιέχει δράσεις που υποστηρίζουν την αξιοποίηση τεχνολογικών μέσων, και την ψηφιακή επάρκεια, στην εκπαίδευση. Οι δράσεις αυτές στοχεύουν στην καλύτερη αξιοποίηση των τεχνολογιών στο τομέα της εκπαίδευσης, καθώς και στην ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού. Στο πνεύμα αυτό, βασιζόμενοι στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών με πρόσβαση σε όλα τα σχολεία της Ευρώπης, το έργο VR in School Education & Civic Participation, στοχεύει στο να εκθέσει εκπαιδευτικούς και μαθητές σε έναν νέο τρόπο εκπαίδευσης, μέσα από ένα παιχνίδι Εικονικής Πραγματικότητας (VR). Με την συμμετοχή τους στο παιχνίδι αυτό, οι δεξιότητες τους θα αναβαθμιστούν, και συγχρόνως οι γνώσεις τους σε συγκεκριμένα πεδία, θα μελετηθούν σε διάφορες φάσεις του έργου

Στο έργο συμμετέχουν οι κάτωθι οργανισμοί.

1. Ινστιτούτο Έρευνας & Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων (Ι.Ε.Κ.Ε.Θ) (Ελλάδα)
2. 1ο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Πανεπιστημίου Κρήτης (Ελλάδα)
3. Escola Secundária Domingos Rebelo (Πορτογαλία)
4. Γενικό Λύκειο Αραδίππου (Κύπρος)
5. BOLT Virtual Services and Productions - Private Company (Ελλάδα)
6. Πανεπιστήμιο Πειραιά-Κέντρο Ερευνών (Ελλάδα)
7. Ecole Européenne D'Ixelles (Βέλγιο)

Οι συμμετέχοντες αποτελούνται από 100 μαθητές, 20 εκπαιδευτικούς από 4 σχολεία Ευρωπαϊκών πόλεων.

Το συγκεκριμένο Πνευματικό προϊόν δημιουργήθηκε για δύο λόγους:

- Για τις θεματικές των εργαστηρίων
- Βασικές Αρχές/ Φιλοσοφία των εργαστηρίων

Μέσα από το Πνευματικό Προϊόν 1, ο αναγνώστης θα κατανοήσει την φύση των θεματικών που θα εξεταστούν κατά την διάρκεια του έργου, καθώς και τα θέματα που θα συζητηθούν κατά την διάρκεια της προσομοίωσης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Νέων, που θα πραγματοποιηθεί με την χρήση τεχνολογιών Εικονικής Πραγματικότητας(VR). Οι Θεματικές είναι οι εξής:

- Ασφαλής χρήση του διαδικτύου και των Μέσων Κοινωνικής δικτύωσης.
- Σχολικός και Διαδικτυακός Εκφοβισμός
- Ανθρώπινα Δικαιώματα και το πολυπολιτισμικό περιβάλλον στην Ευρώπη.
- Ευρωπαϊκή Ταυτότητα και Δικαιώματα του Πολίτη
- Περιβαλλοντική Συνείδηση
- Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Κυκλική Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε άλλες χώρες

Κεφάλαιο 1 - Θεματικές των Εργαστηρίων

1.1 Ασφαλής χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

1.1.1 Κίνδυνοι του Διαδικτύου

Με την ολοένα αυξανόμενη σύνδεση ατόμων στο διαδίκτυο, το διαδίκτυο έχει γίνει μέρος όπου λαμβάνουν μέρος εγκληματικές δραστηριότητες. Τέτοιες δραστηριότητες αφορούν υπεξαίρεση χρημάτων, βιομηχανική κατασκοπεία, καταστροφή υποδομών και για προσωπική βλάβη.

Κύριος στόχος των εγκληματικών πράξεων είναι οι απλοί χρήστες του διαδικτύου. Οι εγκληματίες που δραστηριοποιούνται στο διαδίκτυο συνήθως έχουν ως στόχο την υποκλοπή προσωπικών δεδομένων καθώς και τραπεζικών δεδομένων. Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι απόκτησης των δεδομένων αυτών, γίνονται ως εξής¹: (Behrouz A. Forouzan, 2020)

- **Phishing**, όπου ο εγκληματίας προσπαθεί να κερδίσει την εμπιστοσύνη του θύματος με σκοπό την απόκτηση των δεδομένων του
- **Διαδικτυακή Απάτη (Internet scams)**, όπου ο εγκληματίας προτείνει μια δωρεά ή μια αγορά με σκοπό την απόκτηση χρημάτων που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα
- **Ιός**, τύπος εφαρμογής που έχει σκοπό την απόκτηση των δεδομένων του θύματος

1.1.2 Ασφαλής χρήση του διαδικτύου.

¹ Common wealth of Australia, **Safer internet day**, Διαθέσιμο:

<https://web.archive.org/web/20140702163452/http://cybersmart.gov.au/About%20Cybersmart/Newsroom/Annual%20Events/Safer%20Internet%20Day.aspx> {Πρόσβαση: 07/01/2020}

Παρόλο την εγκληματική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στο διαδίκτυο, υπάρχει τρόπος ώστε ο χρήστης να απολαμβάνει την περιήγηση του στο διαδίκτυο. Πολλές κυβερνητικές υπηρεσίες και διάφοροι οργανισμοί έχουν λίστες οδηγιών για την ασφαλή περιήγηση στο διαδίκτυο. Οι οδηγίες είναι²:

Οδηγίες/Συμβουλές για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου

✓ Εισαγωγή σε υπηρεσίες με πολύπλοκο κωδικό	✗ Αποφεύγεται την χρήση ίδιων κωδικών σε πολλαπλούς ιστότοπους
✓ Εγγραφή σε σελίδες που είναι από ασφαλείς πηγές	✗ Μην ανοίγεται μηνύματα από άτομα που δεν γνωρίζεται.
✓ Έξοδος από λογαριασμούς με το τέλος της περιήγησης	✗ Μην εισέρχεστε σε ιστότοπους που φαίνονται ψεύτικα.
✓ Να εκκαθαρίζεται το ιστορικό περιήγησης σε τακτικά χρονικά διαστήματα	✗ Μην συνδέεστε σε ασύρματα δίκτυα.
✓ Να κάνετε ηλεκτρονικές συναλλαγές σε ασφαλούς ιστότοπους	
✓ Να χρησιμοποιείται νέες εκδόσεις antivirus και firewall	

Συμβουλή: Στην περίπτωση όπου ο χρήστης είναι ανήλικος, συνιστάται στους κηδεμόνες του να εγκαταστήσουν εφαρμογή γονικού ελέγχου, που περιορίζει την πρόσβαση σε ύποπτους ιστότοπους και δίνει την δυνατότητα έλεγχου προβολής.

² Kaspersky, **Top 10 Internet Safety Rules & What Not to Do Online**, Διαθέσιμο: <https://usa.kaspersky.com/resource-center/preemptive-safety/top-10-internet-safety-rules-and-what-not-to-do-online> {Πρόσβαση : 07/01/2020}

1.1.3 Απειλές στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ένα νέο στοιχείο του διαδικτύου έκανε την εμφάνιση σου. Αυτό το νέο στοιχείο είναι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μέσα κοινωνικής δικτύωσης δίνουν την δυνατότητα σε άτομα από όλο τον κόσμο να κοινωνικοποιούνται μεταξύ τους. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν έχουν μείνει ανεπηρέαστα από τις εγκληματικές πράξεις ή τις πράξεις εκδίκησης. Αυτό έχει οδηγήσει στην χρησιμοποίηση νέων ορών, όπως:

- **Cyberstalking**, όπου ο χρήστης παρακολουθείται από κάποιον με σκοπό την κλοπή προσωπικών δεδομένων ή την συκοφαντία
- **Διαδικτυακός Εκφοβισμός (Cyberbullying)**, όπου ο χρήστης λαμβάνει αρνητικά σχόλια ή εκφοβισμό που οδηγούν στην ψυχολογική βία.
- **Sexual predating**, όπου ανήλικοι εκτίθενται, χωρίς την επίβλεψη ενηλίκων, σε κακοποιά στοιχεία.
- **Ρητορική μίσους**, όπου ο χρήστης εκτίθεται σε ένα εχθρικό περιβάλλον
- **Διασπορά ψευδών ειδήσεων (Fake News)**, αναπαραγωγή ψευδών ειδήσεων με σκοπό την δημιουργία καταστάσεων.

Λόγω των πολλών χαρακτηριστικών των ατόμων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, οι χρήστες-θύματα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες.

- **Ανήλικοι**, που είναι άτομα που δραστηριοποιούνται με την καθοδήγηση των κηδεμόνων τους
- **Ενήλικοι** που ενεργούν εν γνώση τους.

1.1.6 Ασφαλής χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Λόγω των μεγάλων κινδύνων που υπάρχουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κρατικές υπηρεσίες και άλλοι οργανισμοί, έχουν καταρτίσει συμβουλές για την ασφαλή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.³

³ Information Technology Services, **10 Tips to Stay Safe on Social Media**, Διαθέσιμο : <https://carleton.ca/its/2016/social-media-safety/>, {Πρόσβαση: 12/01/2020}

Συμβουλές για την ασφαλή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

☒ Χρήση ισχυρών κωδικών εισόδου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	☒ Μην χρησιμοποιείτε τον ίδιο κωδικό εισόδου σε πολλαπλούς λογαριασμούς.
☒ Χρήση των ερωτήσεων ασφαλείας.	☒ Μην δημοσιεύετε προσωπικά δεδομένα και προσωπικές πληροφορίες.
☒ Έξοδος από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όταν δεν τα χρησιμοποιούμε	☒ Μην δέχεστε αιτήματα από αγνώστους.
☒ Σύνδεση με το προσωπικό σας ηλεκτρονικό ταχυδρομείο για την παρακολούθηση των λογαριασμών σας.	
☒ Να έχετε γνώση των δημοσιεύσεων σας και των φίλων σας.	
☒ Χρησιμοποιείτε την τελευταία έκδοση antivirus& firewall	
☒ Να γνωρίζετε την πολιτική απορρήτου και τους κανόνες χρήσης των εφαρμογών.	

Συμβουλή: Σε περίπτωση που ανήλικοι χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, συνιστάται στους κηδεμόνες τους να παρακολουθούν και να θέσουν περιορισμούς σχετικά με την δραστηριότητα τους.

1.1.4 Η Ευρωπαϊκή Ένωση στην χρήση του διαδικτύου από ανήλικους.

Σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες, ένας στους τρεις χρήστες του διαδικτύου είναι ανήλικος, που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για διάφορες δραστηριότητες, όπως παιχνίδια, σχολικές δραστηριότητες κ.α. Παρ'όλες τις πηγές διασκέδασης και ενημέρωσης, το διαδίκτυο έχει και πολλές πηγές κινδύνου για τους ανήλικους. Στο πνεύμα αυτό η ΕΕ, το

Μάιο του 2012 ξεκίνησε το έργο «Ευρωπαϊκή Στρατηγική για ένα καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά (European Strategy for a Better Internet for Children)⁴

Το έργο στοχεύει στην ανάδειξη των πλεονεκτημάτων από την ασφαλή χρήση του διαδικτύου. Στο έργο:

Να ενθαρρυνθεί η παραγωγή δημιουργικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για μαθητές που θα προωθούν τις θετικές επιπτώσεις της ασφαλούς πλοήγησης στο διαδίκτυο.

Ενημέρωση και εκπαίδευση των μαθητών σε όλα τα σχολεία της ΕΕ στα θέματα του διαδικτύου και στην ασφαλή πλοήγηση.

Δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος, αναλόγως την ηλικία με μεγαλύτερη χρήση της γονικής συναίνεσης και την κατηγοριοποίηση του.

Καταπολέμηση της παρενόχλησης ανηλίκων.

Σχετικά με την χρήση του διαδικτύου από τους ανήλικους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρηματοδοτεί κέντρα σε όλη την ΕΕ, αυτά τα κέντρα με την διαδικτυακή πύλη Better Internet for kids portal (<https://www.betterinternetforkids.eu/>), Αυτά τα κέντρα έχουν σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών με τις εκάστοτε. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μαζί με οργανώσεις, έχει δημιουργήσει δίκτυα και συμμαχίες, που έχουν στόχο να προστατέψουν όσο μπορούν καλύτερα τους ανήλικους, κατά την χρήση του διαδικτύου. Αυτές οι συνεργασίες έχουν ως σκοπό να αντιμετωπίσουν θέματα, όπως το είδος του περιεχομένου στο διαδίκτυο και στοχεύει στην κατάρτιση των χρηστών, την συνεργασία και την ευαισθητοποίηση του κοινού.

⁴ EU commission, **A European Strategy to deliver a Better Internet for our Children**, Διαθέσιμο at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-strategy-better-internet-children> {Πρόσβαση 17/01/2020}

1.1.5 Παραπομπές

Barry M. Leiner, Vinton G. Cerf, David D. Clark, Robert E. Kahn, Leonard Kleinrock, Daniel C. Lynch, Jon Postel, Larry G. Roberts, Stephen Wolff. **A Brief History of the Internet**, Διαθέσιμο : <https://arxiv.org/html/cs/9901011> {Πρόσβαση 07/01/2020}

Behrouz A Forouzan, **TCP/IP Protocol Suite**, Διαθέσιμο https://vaibhav2501.files.wordpress.com/2012/02/tcp_ip-protocol-suite-4th-ed-b-forouzan-mcgraw-hill-2010-bbs.pdf {Πρόσβαση 07/01/2020}

CERN, **A short history of the Web**, Διαθέσιμο <https://home.cern/science/computing/birth-web/short-history-web> {Πρόσβαση 07/01/2020}

Kaspersky, **Top 10 Internet Safety Rules & What Not to Do Online**, Διαθέσιμο : <https://usa.kaspersky.com/resource-center/preemptive-safety/top-10-internet-safety-rules-and-what-not-to-do-online> {Πρόσβαση : 07/01/2020}

Information Technology Services, **10 Tips to Stay Safe on Social Media**, Διαθέσιμο : <https://carleton.ca/its/2016/social-media-safety/>, {Πρόσβαση : 12/01/2020}

European Commission, **What does the General Data Protection Regulation (GDPR) govern?**, Διαθέσιμο : https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-does-general-data-protection-regulation-gdpr-govern_en {Πρόσβαση : 12/01/2020}

EU commission, **EU data protection rules**, Διαθέσιμο : https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/eu-data-protection-rules_en#abouttheregulationanddataprotection {Πρόσβαση : 15/01/2020}

EU commission, **Tackling online disinformation**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation> {Πρόσβαση : 15/01/2020}

EU commission, **Communication - Tackling online disinformation: a European Approach**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-tackling-online-disinformation-european-approach>, {Πρόσβαση 15/01/2020}

EU commission, **A European Strategy to deliver a Better Internet for our Children**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-strategy-better-internet-children> {Πρόσβαση 17/01/2020}

EU commission, **Alliance to better protect minors online**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/alliance-better-protect-minors-online> Πρόσβαση { 17/01/2020}

1.2 Σχολικός & Διαδικτυακός Εκφοβισμός

1.2.1 Τι σημαίνει ο όρος εκφοβισμός;

Σύμφωνα με την Αμερικάνικη Ένωση Ψυχολόγων (APA), ως εκφοβισμός ορίζεται μια μορφή επιθετικής συμπεριφοράς κατά την οποία κάποιος επιφέρει βλάβη ή δυσφορία σε κάποιον άλλον σκόπιμα κι επανειλημμένα.⁵ Σύμφωνα με αυτόν τον όρο, περιπτώσεις εκφοβισμού μπορούν να εμφανιστούν ανάμεσα σε πολλές κοινωνικές ομάδες της κοινωνίας. Εκφοβισμός μπορεί να υπάρξει από πολύ νωρίς στο σχολικό περιβάλλον, ακόμα και στο εργασιακό ενός ατόμου. Για τον λόγο αυτό, ο διαχωρισμός των μορφών εκφοβισμού συνάδει με την φάση της κοινωνικής ενσωμάτωσης του εκάστοτε ατόμου (σχολείο, εξωσχολικές δραστηριότητες κτλ.)

1.2.2 Εκφοβισμός στα σχολεία

Όπως προαναφέρθηκε, περιπτώσεις εκφοβισμού μπορούν να εμφανιστούν ανάμεσα σε ποικίλα κοινωνικά γκρουπ. Ωστόσο, το περιβάλλον το οποίο είναι πιο επιρρεπές στην επιβολή περιστατικών εκφοβισμού είναι το σχολείο όπως επίσης και άλλα μέρη στα οποία τα παιδιά περνούν χρόνο μαζί.

Ο εκφοβισμός στα σχολεία αφορά την ανεπιθύμητη, επιθετική συμπεριφορά μεταξύ παιδιών σχολικής ηλικίας η οποία ενέχει μια πραγματική ή αντιληπτή ανισορροπία δύναμης. Στις περισσότερες των περιπτώσεων, αυτή η πράξη μπορεί να είναι σε συνάφεια με ένα καθημερινό μοτίβο, μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στο θύμα αλλά και στον δράστη όπως επίσης μπορεί να προκαλέσει σοβαρά και μακροχρόνια αρνητικά αποτελέσματα⁶.

⁵ American Psychological Association (APA), **Bullying**, Διαθέσιμο: <https://www.apa.org/topics/bullying/> {Πρόσβαση: 17/01/2020}

⁶ Study.com, **Bullying in Schools: Guide for Teachers**, Διαθέσιμο: <https://study.com/teach/bullying-in-schools.html> {Πρόσβαση: 17/01/2020}

1.2.3 Μορφές σχολικού εκφοβισμού

Σύμφωνα με την Αμερικάνικη Ένωση Ψυχολόγων (APA)⁷ ο εκφοβισμός κατηγοριοποιείται σε 3 κύριους πυλώνες:

1. Λεκτικός εκφοβισμός
2. Κοινωνικός εκφοβισμός
3. Σωματικός εκφοβισμός

Ο **λεκτικός εκφοβισμός** αφορά σε περιπτώσεις όπου ο εκφοβιστής ασκεί την κοινωνική του θέση και τη δημοφιλία του και στοχεύει τα θύματα του μέσω του λεκτικού εκφοβισμού.

Συνήθως, ο λεκτικός εκφοβισμός πραγματοποιείται μέσω πειραγμάτων, ακατάλληλων σεξουαλικών σχολίων, χλευασμών και απειλών για πρόκληση σωματικής βλάβης.

Στην περίπτωση του **κοινωνικού εκφοβισμού**, ο θύτης χρησιμοποιεί επίσης την κοινωνική του ισχύ και τη δημοφιλία του, προκειμένου να βλάψει το θύμα του αφήνοντας κάποιον έξω από τα κοινωνικά δρώμενα με πρόθεση, πείθοντας άλλα

παιδιά να μην είναι φίλοι με το θύμα, διαδίδοντας φήμες για το θύμα, ντροπιάζοντας το στους υπόλοιπους κλπ. Αυτά τα περιστατικά λαμβάνουν χώρα με στόχο να βλάψουν τη δημοφιλία και την κοινωνική θέση του θύματος.

Ο **σωματικός εκφοβισμός** αφορά στη χρήση της φυσικής δύναμης από τον θύτη στο θύμα ή στα υπάρχοντά του. Η πιο συνηθισμένη άσκηση φυσικής δύναμης γίνεται μέσω της φυσικής επαφής (χτύπημα, τσίμπημα, κλοτσιές κ.λπ.), το φτύσιμο, τη λήψη προσωπικών αντικειμένων από τα θύματα, σπάσιμο των προσωπικών αντικειμένων των θυμάτων κα. Οι χειρονομίες, οι αγενείς κινήσεις και οι κινήσεις σεξουαλικού περιεχομένου θεωρούνται φυσικοί εκφοβισμοί.

⁷ American Psychological Association (APA), **APA Resolution on Bullying Among Children and Youth**, Διαθέσιμο: <https://www.apa.org/about/policy/bullying.pdf> {Πρόσβαση: 16/01/2020}

1.2.4 Καταπολέμηση του Εκφοβισμού

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο εκφοβισμός μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη χρήση βίας και απρόβλεπτα αποτελέσματα τόσο για το θύμα όσο και για τον θύτη. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη, ο εκφοβισμός θα πρέπει να αντιμετωπιστεί και να εξαλειφθεί.

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιοι τρόποι μέσω των οποίων μπορούν να αναγνωριστούν και να καταπολεμηθούν περιπτώσεις εκφοβισμού:

Πώς μπορούμε να αναγνωρίσουμε και να καταπολεμήσουμε τον εκφοβισμό

1. Έχοντας ξεκάθαρη γνώση του όρου εκφοβισμός
2. Καταρρίπτοντας τίτλους, αναγνωρίζοντας συμπεριφορές
3. Επιβραβεύοντας θετικές συμπεριφορές
4. Έχοντας μια ανοιχτή προσέγγιση επικοινωνίας
5. Διατηρώντας επαφή με τον οικογενειακό κύκλο
6. Αναζητώντας προειδοποιητικά σημάδια
7. Στην περίπτωση εκφοβισμού, διαλευκαίνοντας την υπόθεση
8. Αξιολογώντας πιθανές περιπτώσεις εκφοβισμού
9. Έχοντας γνώση της σχετικής νομοθεσίας

1. Έχοντας ξεκάθαρη γνώση του όρου εκφοβισμός

Προκειμένου να εξαλειφθούν περιστατικά εκφοβισμού, δάσκαλοι, γονείς, κηδεμόνες πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τον όρο εκφοβισμό και να είναι σε θέση να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ του εκφοβισμού και του χλευασμού.

2. Καταρρίπτοντας τίτλους, αναγνωρίζοντας συμπεριφορές

Όταν ένα περιστατικό εκφοβισμού λαμβάνει χώρα μέσα στο σχολικό περιβάλλον, τόσο οι δάσκαλοι όσο και το διδακτικό, και διοικητικό προσωπικό, οφείλουν να απομακρύνουν την ετικέτα από τον θύτη ως «το κακό παιδί» και να προσπαθήσουν να διερευνήσουν τις βασικές αιτίες που οδήγησαν σε αυτή την συμπεριφορά εξηγώντας στο θύμα τις όποιες επιπτώσεις απορρέουν την συμπεριφορά του.

3. Επιβραβεύοντας θετικές συμπεριφορές

Το σχολικό περιβάλλον, μέσω των δασκάλων, και του διδακτικού προσωπικού, θα πρέπει να αποσαφηνίσει συγκεκριμένους κανόνες συμπεριφοράς, εστιάζοντας σε εκείνους με θετικό πρόσημο, έτσι ώστε οι θύτες να συνειδητοποιήσουν ότι οι θετικές συμπεριφορές μπορούν να οδηγήσουν σε θετικές δράσεις και συνεπώς να ενισχύσουν το συνεργατικό πνεύμα τη ομάδας στους μαθητές.

4. Έχοντας μια ανοιχτή προσέγγιση επικοινωνίας

Οι εκπαιδευτικοί και το διδακτικό προσωπικό θα πρέπει να υιοθετήσουν μια στρατηγική «ανοιχτής πόρτας», το οποίο σημαίνει ότι πρέπει να είναι πάντα έτοιμοι και σε εγρήγορση ώστε να κάνουν συζητήσεις με τους μαθητές οι οποίοι έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού. Ωστόσο, επειδή το θύμα μπορεί να αισθάνεται στιγματισμένο, οι συζητήσεις μεταξύ των δασκάλων και των παιδιών θα πρέπει να βασίζονται στη διακριτικότητα και να λαμβάνουν χώρα εκτός του προγράμματος των σχολικών ωρών. Ένα γραμματοκιβώτιο όπου τα θύματα μπορούν να αναφέρουν περιστατικά εκφοβισμού μπορεί να λειτουργήσει θετικά.

5. Διατηρώντας επαφή με τον οικογενειακό κύκλο

Εκπαιδευτικοί και διδακτικό προσωπικό, όταν αντιλαμβάνονται περιστατικά εκφοβισμού, οφείλουν να τα επικοινωνήσουν με τους γονείς ή τους κηδεμόνες τόσο του θύματος όσο και του θύτη. Η επικοινωνία πρέπει να γίνεται με προσοχή και διακριτικότητα προκειμένου να αποφευχθούν οποιεσδήποτε διαφωνίες και συγκρούσεις μεταξύ των οικογενειών του θύματος και του θύτη. Εκτός αυτού, συναντήσεις καθώς και ημερίδες ενημέρωσης σχετικά με τον σχολικό εκφοβισμό μέσα στο περιβάλλον του σχολείου μπορούν να επιδράσουν θετικά σε όλους.

6. Αναζητώντας προειδοποιητικά σημάδια

Καθώς οι περιπτώσεις εκφοβισμού είναι δύσκολο να αναγνωριστούν εκ των προτέρων, οι εκπαιδευτικοί και το διδακτικό προσωπικό οφείλουν να είναι πάντα ενήμεροι και έτοιμοι να αναζητήσουν τέτοια σημάδια κατά τη διάρκεια ,τόσο των μαθημάτων όσο και των διαλειμμάτων, και να λάβουν άμεσα δράση. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι σε θέση να παρατηρήσουν άμεσα εάν είναι συνεχώς οι ίδιοι μαθητές οι οποίοι εμπλέκονται σε διαπληκτισμούς ή εάν ένα παιδί αλλάζει σταδιακά τη συμπεριφορά του απέναντι στους συμμαθητές του.

7. Διαλευκαίνοντας την υπόθεση

Ένα περιστατικό εκφοβισμού μπορεί να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις. Στις περισσότερες περιπτώσεις, επιδρούν αρνητικά στο κοινωνικό περίγυρο και μπορεί να οδηγήσουν σε υψηλότερη συναισθηματική και σωματική πίεση για το θύμα. Επομένως, όταν λαμβάνει χώρα ένα περιστατικό εκφοβισμού, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και το διδακτικό προσωπικό πρέπει να θέσουν άμεσα τέλος σε αυτήν τη σύγκρουση, ώστε να αποφευχθεί ο στιγματισμός του θύματος.

8. Έχοντας γνώση της σχετικής νομοθεσίας

Εκπαιδευτικοί, διδακτικό και διοικητικό προσωπικό του σχολείου, γονείς και κηδεμόνες πρέπει πάντα να είναι ενήμεροι σχετικά με τους ισχύοντες εθνικούς νόμους και πρωτοβουλίες αναφορικά με τον εκφοβισμό ώστε να είναι σε θέση να προστατεύονται ή/και να βοηθούν τους ανηλίκους

1.2.5 Διαδικτυακός Εκφοβισμός

Με την ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας και την αναδυόμενη κυρίαρχη παρουσία των κοινωνικών μέσων δικτύωσης, έχει εμφανιστεί μια νέα μορφή εκφοβισμού υπό τον όρο του διαδικτυακού εκφοβισμού. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός θεωρείται ως πράξη εκφοβισμού η οποία λαμβάνει χώρα μέσω ψηφιακών μέσων, όπως πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, μηνύματα μέσω δικτύων κινητής τηλεφωνίας, ηλεκτρονικά φόρουμ και άλλα μέσα διαδικτυακής αλληλεπίδρασης. Περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού μπορεί να λάβουν χώρα όταν δημοσιεύονται και μοιράζονται φωτογραφίες και βίντεο σε δημόσια προβολή ή κοινοποιούνται προσωπικά δεδομένα και πληροφορίες σχετικά με το θύμα προκαλώντας βλάβη και συναισθηματική απόγνωση στο θύμα. Από την άλλη πλευρά,

είναι προφανές ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός, λόγω της φύσης του, παραβιάζει τον νόμο πολύ περισσότερο από τον κοινό εκφοβισμό⁸

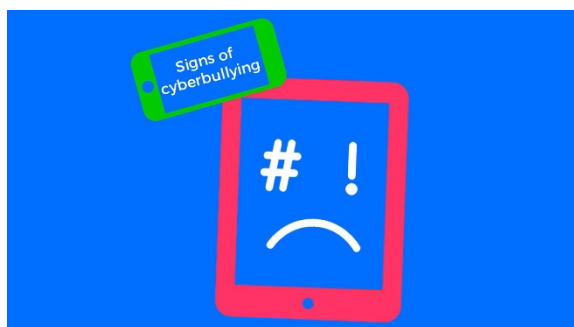
1.2.6 Περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την ταχεία εξέλιξη του Διαδικτύου και τη χρήση των κοινωνικών μέσων δικτύωσης. Επομένως, η βασική χαρακτηριστική διαφορά μεταξύ του κοινού εκφοβισμού και του διαδικτυακού εκφοβισμού αφορά μόνο στον τόπο στον οποίο λαμβάνουν χώρα, οι οποίοι είναι ψηφιακοί/εικονικοί και μπορούν να συνοψιστούν στους ακόλουθους⁹:

- Πλατφόρμες κοινωνικών μέσων δικτύωσης, (όπως Facebook, Instagram, Snapchat και Twitter)
- SMS (υπηρεσία σύντομων μηνυμάτων) γνωστή και ως μήνυμα κειμένου που αποστέλλεται μέσω συσκευών
- Email/Ηλεκτρονικό μήνυμα (μέσω συσκευών, υπηρεσιών παρόχου email, εφαρμογών και λειτουργιών ανταλλαγής μηνυμάτων κοινωνικών μέσων)

1.2.7 Πώς να αναγνωρίζετε τον Διαδικτυακό Εκφοβισμό

Λαμβάνοντας υπόψη την άυλη φύση του διαδικτυακού εκφοβισμού, είναι δύσκολο για τους δασκάλους, το διδακτικό προσωπικό, τους γονείς και τους κηδεμόνες να παρακολουθούν και να ελέγχουν τί συμβαίνει στο Διαδίκτυο, επειδή δεν βρίσκονται εις πλήρη γνώση των δικτύων τα οποία χρησιμοποιούν για να επικοινωνούν μεταξύ τους οι ανήλικοι στην καθημερινότητά τους. Επομένως, μπορεί εύκολα να υιοθετηθεί η

⁸ UNICEF, **Cyberbullying: What is it and how to stop it**, Διαθέσιμο: <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>, {Πρόσβαση: 18/01/2020}

⁹ Sameer Hinduja, Ph.D. Justin W. Patchin, Ph.D., **Cyberbullying: Identification, Prevention, & Response**, Διαθέσιμο: <https://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response-2019.pdf> {Πρόσβαση: 18/01/2020}

άποψη ότι όσο μεγαλύτερη είναι η έκθεση και η στο Διαδίκτυο, τόσο υψηλότερος είναι και ο κίνδυνος περιστατικών διαδικτυακού εκφοβισμού.

Στην περίπτωση των ανηλίκων, οι γονείς και οι κηδεμόνες είναι σε θέση να επιβλέπουν την παρουσία και την αλληλεπίδραση των παιδιών στο Διαδίκτυο με τη χρήση διαθέσιμου λογισμικού όπως γονικοί έλεγχοι. Αυτές οι συσκευές λογισμικού επιτρέπουν στους χρήστες να παρακολουθούν τις αλληλεπιδράσεις που εκτελούνται και να παρακολουθούν τη χρήση του Διαδικτύου από τους ανηλίκους ,ενώ ταυτόχρονα τους δίνεται η δυνατότητα να περιορίσουν τους ιστότοπους οι οποίοι είναι επισκέψιμοι και να αποτρέψουν την είσοδο τους σε άσεμνους ή επιβλαβείς ιστότοπους. Αυτό το λογισμικό εφαρμόζεται και στα σχολεία, καθώς η πρόσβαση στο Διαδίκτυο είναι η μόνη προϋπόθεση για να τεθεί σε λειτουργία.

1.2.8 Καταπολεμώντας τον Διαδικτυακό Εκφοβισμό

Η Άμεση Κινητοποίηση, , σύμφωνα με τις οδηγίες που παρέχονται από κυβερνητικούς οργανισμούς και ιδρύματα, είναι οι εξής:

- Μην απαντάτε και μη προωθείτε μηνύματα εκφοβισμού στο Διαδίκτυο
- Κρατήστε αποδείξεις περιστατικών διαδικτυακού εκφοβισμού. Καταγράψτε τις ημερομηνίες, τις ώρες και τις περιγραφές των εν λόγω περιστατικών. Αποθηκεύστε και εκτυπώστε τα εν λόγω screenshots, μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και μηνύματα κειμένου. Χρησιμοποιήστε αυτά τα στοιχεία για να αναφέρετε τον διαδικτυακό εκφοβισμό σε παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου και κινητής τηλεφωνίας.
- Αποκλείστε το άτομο από το οποίο εκφοβίζεστε διαδικτυακά.

1.2.9 Πρωτοβουλίες της ΕΕ κατά του Διαδικτυακού Εκφοβισμού

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω των θεσμικών της οργάνων, έχει χρηματοδοτήσει και υλοποιήσει μια σειρά έργων κατά του κοινού εκφοβισμού και του διαδικτυακού εκφοβισμού, όπως το Πρόγραμμα ERASMUS +, χρηματοδοτώντας σχολεία και ΜΚΟ για τη δημιουργία διαδικτυακών πλατφορμών σχετικά με τον εκφοβισμό.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Επιπλέον, η Ένωση έχει θεσπίσει διάφορα νομικά μέτρα για την προστασία των παιδιών στο διαδίκτυο και συνεργάζεται επίσης με τα Safer Internet Centers σε όλα τα κράτη μέλη για ένα καλύτερο και ασφαλέστερο διαδίκτυο για παιδιά και όλους τους άλλους .

Εκτός αυτού, η Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία «Better Internet for Kids» συγκεντρώνει διάφορους ενδιαφερόμενους οι οποίοι εργάζονται στο εν λόγω θέμα προωθώντας πληροφορίες στο κοινό σχετικά με τους κινδύνους κατάχρησης του διαδικτύου και προσφέροντας συμβουλευτική μέσω γραμμών βοήθειας όπου τα θύματα μπορούν να αναφέρουν ανώνυμα παράνομο περιεχόμενο που σχετίζεται με σεξουαλική κακοποίηση παιδιών ή ρητορική μίσους. Μαζί με αυτήν την πλατφόρμα, έχει δημιουργηθεί και το δίκτυο “Safer Internet Centers” το οποίο παρέχει υποστήριξη και πληροφορίες στοχεύοντας στην ευαισθητοποίηση των παιδιών, των νέων, των γονέων, των εκπαιδευτικών και των επαγγελματιών στο χώρο.

Το INHOPE προσφέρει στο κοινό ένα μέσο ανώνυμης αναφοράς υλικού που υπάρχουν στο Διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένου υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών (CSAM). Η εν λόγω ανοιχτή γραμμή θα διασφαλίσει ότι το ζήτημα διερευνάται από αναλυτές περιεχομένου και στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι οι πληροφορίες είναι παράνομες, τις μεταφέρει στην αρμόδια υπηρεσία επιβολής του νόμου.

1.2.10 Παραπομπές

American Psychological Association(APA), Bullying, Διαθέσιμο :
<https://www.apa.org/topics/bullying/> {Πρόσβαση : 17/01/2020}

Study.com, Bullying in Schools: Guide for Teachers, Διαθέσιμο : <https://study.com/teach/bullying-in-schools.html> {Πρόσβαση : 17/01/2020}

National Bullying Helpline, Bullying at School - Information for children and parents dealing with bullying, Διαθέσιμο : <https://www.nationalbullyinghelpline.co.uk/kids.html> {Πρόσβαση : 17/01/2020}

American Psychological Association(APA), APA Resolution on Bullying Among Children and Youth, Διαθέσιμο : <https://www.apa.org/about/policy/bullying.pdf> {Πρόσβαση : 16/01/2020}

Crisis Prevention Institute, Ways to Help Reduce Bullying in Schools, Διαθέσιμο : <https://www.crisisprevention.com/Blog/10-Ways-to-Help-Reduce-Bullying-in-Schools> {Πρόσβαση : 16/01/2020}

UNICEF, Cyberbullying: What is it and how to stop it, Διαθέσιμο : <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>, {Πρόσβαση : 18/01/2020}

Sameer Hinduja, Ph.D. Justin W. Patchin, Ph.D. , Cyberbullying: Identification, Prevention, & Response, Διαθέσιμο : <https://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response-2019.pdf> {Πρόσβαση : 18/01/2020}

National Bullying Helpline, Cyberbullying - Information and advice for victims of online bullying or harassment, Διαθέσιμο : <https://www.nationalbullyinghelpline.co.uk/cyberbullying.html> {Πρόσβαση : 19/01/2020}

WELIVESECURITY, How to spot if your child is a victim of cyberbullying, Διαθέσιμο : <https://www.welivesecurity.com/2019/12/06/how-spot-your-child-is-victim-cyberbullying/> {Πρόσβαση : 21/01/2020}

NuEDUSEC, What Is Cyberbullying?, Διαθέσιμο : <https://nuedusec.com/blog/cyberbullying/> , {Πρόσβαση : 21/01/2020}

Crisis Prevention Institute, Ways to Reduce Cyberbullying, Διαθέσιμο : <https://www.crisisprevention.com/Blog/Ways-to-Reduce-CyberBullying-in-Schools> {Πρόσβαση : 16/01/2020}

stopbullying.gov , Bystanders to Bullying, Διαθέσιμο : <https://www.stopbullying.gov/prevention/bystanders-to-bullying> , {Πρόσβαση : 21/01/2020}

Council of Europe, Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education, Διαθέσιμο : <https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education> {Πρόσβαση : 23/01/2020}

European Commission, Safer Internet Centres, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/safer-internet-centres> {Πρόσβαση : 23/01/2020}

Better Internet for Kids, INSAFE AND INHOPE, Διαθέσιμο : <https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/policy/insafe-inhope> {Πρόσβαση : 23/01/2020}

INHOPE, The facts, Διαθέσιμο : <https://www.inhope.org/EN/the-facts> {Πρόσβαση : 20/01/2020}

1.3 Ανθρώπινα Δικαιώματα & Πολυπολιτισμικό περιβάλλον στην ΕΕ

1.3.1 Η αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Κατά την περίοδο του Διαφωτισμού, θεμελιώθηκαν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα για την ανθρωπότητα. Πατέρες των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν οι ιδρυτές Πατέρες των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής μέσω της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας το 1776 και των Πατέρων της Γαλλικής Επανάστασης

μέσω της Γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη το 1789. Αυτά τα δύο ιστορικά κινήματα και οι εν λόγω Διακηρύξεις αναφέρουν αξίες για τις οποίες δεν υπήρχε μέχρι τότε καμία αναφορά και αφορούσαν στα δικαιώματα¹⁰:

- της Ελευθερίας και της ισότητας απέναντι στο νόμο
- της Ελευθερίας της έκφρασης
- της Ελευθερίας του συναθροίζεσθε
- της Ελευθερίας στην ιδιόκτητη περιουσία
- της ιδιωτικότητας

Οι εν λόγω Διακηρύξεις αποτέλεσαν τους πυλώνες και την βάση για άλλα κράτη ώστε να αναπτύξουν τα δικά τους Συντάγματα και σήμερα θεωρούνται ως «Ανθρώπινα Δικαιώματα πρώτης γενιάς»¹¹.

Τα «Ανθρώπινα Δικαιώματα δεύτερης γενιάς» προήλθαν από τα σπάργανα των Αρχών της πρώτης γενιάς, ωστόσο η γενικότερη φιλοσοφία τους είχε επηρεαστεί από την ευρύτερη κοινωνική πρόοδο η οποία λάμβανε χώρα εκείνη την περίοδο. =

Τα επόμενα χρόνια, τα Ηνωμένα Έθνη, μέσω της Γενικής Συνέλευσης, εξέδωσαν δύο ακόμη πράξεις για τη διατήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

¹⁰ Michelyn Ishay, **The History of Human Rights**, June 2008 First Edition, ISBN 9780520256415

¹¹ globalization101, **Three Generations of Human Rights**, Διαθέσιμο: <https://www.globalization101.org/three-generations-of-rights/> {Πρόσβαση; 21/01/2020}

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών καθιέρωσε κάποιες Διακηρύξεις με στόχο την παρακολούθηση, τη συζήτηση και την προσθήκη νέων Άρθρων σχετικά με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Οι εν λόγω Διακηρύξεις αφορούν στις ¹⁴

- Σύμβαση για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (1948)
- Διεθνή Σύμβαση για την Κατάργηση Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (1965)
- Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών των διακρίσεων κατά των γυναικών (1979)
- Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989)
- Σύμβαση για τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία (2006)

Ο Ύπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών έχει την κύρια ευθύνη για τις δραστηριότητες του ΟΗΕ σχετικά με το θέμα της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ανάμεσα στις αρμοδιότητες του είναι και η αντιμετώπιση σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως επίσης και η υλοποίηση σειράς προληπτικών μέτρων. Το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR)^{15 16} αποτελεί το επίκεντρο των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα., χρησιμεύει ως γραμματεία του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, των οργάνων των Διακηρύξεων/Συμβάσεων (επιτροπές εμπειρογνομόνων που παρακολουθούν τη συμμόρφωση των Διακηρύξεων/Συμβάσεων) και άλλων οργάνων του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τέλος αναλαμβάνει ποικίλες δραστηριότητες στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι περισσότερες από τις βασικές Διακηρύξεις/Συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα διαθέτουν ένα εποπτικό όργανο το οποίο είναι υπεύθυνο για τον έλεγχο και την παρακολούθηση της εφαρμογής των εν λόγω Συμβάσεων από τις χώρες που τις έχουν επικυρώσει. Άτομα, των οποίων τα δικαιώματα έχουν παραβιαστεί, μπορούν να υποβάλουν καταγγελίες απευθείας σε επιτροπές οι οποίες έχουν συσταθεί ώστε να επιβλέπουν τις Συμβάσεις.

1.3.3 Δικαιώματα του παιδιού

¹⁴ United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **The United Nations Human Rights Treaty System**, Διαθέσιμο: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet30Rev1.pdf> {Πρόσβαση: 25/01/2020}

¹⁵ United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **What we do**, Διαθέσιμο: <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/WhatWeDo.aspx> {Πρόσβαση: 25/01/2020}

¹⁶ United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **What we do**, Διαθέσιμο: <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/WhatWeDo.aspx> {Πρόσβαση: 25/01/2020}

The Convention on the Rights of the Child (1989)¹⁷. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, ένα

παιδί ορίζεται ως οποιοσδήποτε άνθρωπος κάτω των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν σύμφωνα με το δίκαιο που ισχύει ορίζεται σε μικρότερη ηλικία. Το κύριο μήνυμα το οποίο επιδιώκει η Διακήρυξη να προωθήσει είναι ότι ένα παιδί είναι ένας άνθρωπος με δικαιώματα και αξιοπρέπεια, επομένως θα

πρέπει να προστατεύεται η νεότητά και οι ευαισθησίες του.

1.3.4 Πολυπολιτισμικότητα

Η πολυπολιτισμικότητα¹⁸, σύμφωνα με την κοινωνιολογία και τους πολιτικούς επιστήμονες, αφορά στον τρόπο με τον οποίο κάθε κοινωνία ασχολείται με την πολιτιστική πολυμορφία. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά αυτού του όρου είναι ότι προωθεί την ειρηνική συνύπαρξη και τη μη ανεκτικότητα στις διακρίσεις. Οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται

από ανθρώπους διαφορετικών φυλών, εθνοτήτων και εθνικοτήτων, οι οποίοι μοιράζονται την ίδια κοινότητα. Σε αυτές τις πολυπολιτισμικές κοινότητες, οι άνθρωποι διατηρούν, συντηρούν και προωθούν τους μοναδικούς τους πολιτιστικούς τρόπους ζωής, τις γλώσσες, την τέχνη, τις παραδόσεις τους κ.α. Η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί το κλειδί για την επίτευξη ενός υψηλού βαθμού πολιτιστικής ποικιλομορφίας η οποία συμβαίνει όταν άνθρωποι διαφορετικών φυλών, εθνοτήτων, θρησκειών, εθνικοτήτων και φιλοσοφιών συγκεντρώνονται για να σχηματίσουν μια κοινότητα. Μια πραγματικά διαφορετική κοινωνία είναι μια κοινωνία που αναγνωρίζει και εκτιμά τις πολιτιστικές διαφορές στους ανθρώπους της.

1.3.4 Πολυπολιτισμικότητα στην Ευρώπη

¹⁷ United Nations, Human Rights, Office of the High Representative, **Convention on the Rights of the Child**, Διαθέσιμο: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> {Πρόσβαση: 22/01/2020}

¹⁸ ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, **Multiculturalism**, Διαθέσιμο:

<https://www.britannica.com/topic/multiculturalism> {Πρόσβαση: 25/01/2020}

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας ως κορυφαία προτεραιότητα στην ατζέντα της η οποία σχετίζεται άρρηκτα με την ευημερία των πολιτών της. Ακόμη κι αν οι περισσότερες χώρες ανά τον κόσμο εφαρμόζουν πολιτικές και στρατηγικές αναγκαστικής ένταξης, η ΕΕ προωθεί πολιτικές για την ένταξη, την ανοχή, την αλληλεγγύη και την ποικιλομορφία καθώς και την ισότητα.

Στο θέμα της πολυπολιτισμικότητας, μια σειρά από Συνθήκες μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υπογραφεί. Συγκεκριμένα, η Συνθήκη του Μάαστριχτ ¹⁹ ορίζει το δικαίωμα του κάθε πολίτη της ΕΕ να εργάζεται, να ζει, να ψηφίζει και να εκλέγεται σε κάθε μέλος της ΕΕ (η λεγόμενη ευρωπαϊκή ιθαγένεια). Επίσης, η συνθήκη του Άμστερνταμ ²⁰ βάζει του άρθρου 13, διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα των μειονοτήτων στην ΕΕ η οποίες μπορεί να αφορούν σε θρησκευτικές μειονότητες, εγγενείς μειονότητες ή πολιτιστικές μειονότητες. Στο προοίμιο αυτής της Συνθήκης, άτομα με ειδικές ικανότητες, γυναίκες και διαφορετικές φυλές εντάχθηκαν στο νομικό πλαίσιο της εν λόγω Συνθήκης προκειμένου να προστατεύσουν τα δικαιώματά τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹⁹ European Parliament, **Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty**, Διαθέσιμο: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty> {Πρόσβαση: 30/01/2020}

²⁰ European Parliament, **Treaty of Amsterdam**, Διαθέσιμο: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam> {Πρόσβαση: 30/01/2020}

1.3.5 Παραπομπές

- Michelyn Ishay, **The History of Human Rights**, June 2008 First Edition, ISBN 9780520256415
globalization101, **Three Generations of Human Rights**, Διαθέσιμο : <https://www.globalization101.org/three-generations-of-rights/> {Πρόσβαση : 21/01/2020}
- United Nations, **Overview**, Διαθέσιμο : <https://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html> {Πρόσβαση : 21/01/2020}
- United Nations, **Universal Declaration of Human Rights**, Διαθέσιμο : <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> {Πρόσβαση : 21/01/2020}
- United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights** Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/EN/professionalinterest/pages/cescr.aspx> {Πρόσβαση : 21/01/2020}
- United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **International Covenant on Civil and Political Rights**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> {Πρόσβαση : 21/01/2020}
- United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **The United Nations Human Rights Treaty System**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet30Rev1.pdf> {Πρόσβαση : 25/01/2020}
- United Nations, Human Rights Council, **Universal Periodic Review**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/upr/pages/uprmain.aspx> {Πρόσβαση : 25/01/2020}
- United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **What we do**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/WhatWeDo.aspx> {Πρόσβαση : 25/01/2020}
- United Nations, Human Rights, Office of the High Representative, **Convention on the Rights of the Child**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> {Πρόσβαση : 22/01/2020}
- ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, **Multiculturalism**, Διαθέσιμο : <https://www.britannica.com/topic/multiculturalism> {Πρόσβαση : 25/01/2020}
- European Parliament, **Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty**, Διαθέσιμο : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty> {Πρόσβαση : 30/01/2020}
- European Parliament, **Treaty of Amsterdam**, Διαθέσιμο : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam> {Πρόσβαση : 30/01/2020}
- Human Rights Watch, **About us**, Διαθέσιμο : <https://www.hrw.org/about/about-us> {Πρόσβαση : 30/01/2020}
- European Parliament, **TAMPERE EUROPEAN COUNCIL**, Διαθέσιμο : https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm {Πρόσβαση : 30/01/2020}

1.4 Ευρωπαϊκή Ταυτότητα και Δικαιώματα του Πολίτη

1.4.1 Εισαγωγή

Οι θεμελιώδες αρχές ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης βασίζονται στα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών. Αυτά τα δικαιώματα διασφαλίζονται μέσα από διάφορες Ευρωπαϊκές συνθήκες και από τον χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων²¹, καθώς και από τα εθνικά συντάγματα των κρατών μελών της

Ο Χάρτης εντάσσει τις έννοιες της αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της ιθαγένειας και της δικαιοσύνης δημιουργώντας νομική ασφάλεια και παρέχοντας διαφάνεια στον χώρο της Ε.Ε.

1.4.2 Βασικά θεμελιώδη δικαιώματα²²

Σύμφωνα με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ένωση βασίζεται στις «αδιαίρετες, παγκόσμιες αξίες της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης. Βασίζεται στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου» (Charter of Fundamental Rights of the European Union). Με την αναγνώριση των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των αρχών, η Ένωση δημιουργεί ένα περιβάλλον ευνοϊκό για τον ευρωπαϊκό πολίτη, παρέχοντας του την ιθαγένεια της Ένωσης και εξασφαλίζοντας του περαιτέρω δικαιώματα όπως το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και εγκατάστασης. Τα κράτη – μέλη οφείλουν να προσαρμόσουν το εσωτερικό δίκαιο τους με βάση τον Χάρτη, προκειμένου να εξασφαλιστεί η εφαρμογή του.

²¹ European Commission, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο: https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en {Πρόσβαση: 03/02/2020}

²² European Parliament, **Protecting fundamental rights within the Union**, Available: <https://europarl.europa.eu/about-parliament/en/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu> {Πρόσβαση: 02/02/2020}

1.4.3 Το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια και τη ζωή²³

Από τα πρώτα δύο Άρθρα (Άρθρο 1 και 2), ο Χάρτης ορίζει ότι «Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να σέβεται και να προστατεύεται.» και ότι «Ο καθένας έχει δικαίωμα στην ζωή. Κανένας δεν θα πρέπει να καταδικάζεται σε θανατική ποινή ή να εκτελείται.» (Article 1 and 2, Charter of Fundamental Rights of the European Union). Το υπέρτατο δικαίωμα ενός ανθρώπου για αξιοπρέπεια και για ζωή προστατεύεται από τον Χάρτη, καταργώντας την θανατική ποινή ως μέθοδο απόδοσης δικαιοσύνης

1.4.4 Το δικαίωμα στην ελευθερία και στην ασφάλεια²⁴

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ορίζει σαφώς ότι «ο καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας και της ασφάλειας του ατόμου του» (Article 6, Charter of Fundamental Rights of the European Union). Η ελευθερία ενός ατόμου εκφράζεται μέσα από την ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης, την ελευθερία επιλογής του θρησκειώματος του, την ελευθερία να έχει πρόσβαση στην πληροφόρηση, την εκπαίδευση, τις τέχνες και τις επιστήμες, την ελευθερία να συναθροίζεται και να συνεργάζεται με άλλους, καθώς και στην ελευθερία να επιλέγει ο ίδιος την απασχόληση του και να ιδρύει μία επιχείρηση με βάση τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς νόμους.

1.4.5 Το δικαίωμα στην ισότητα

«Όλοι είναι ίσοι μπροστά στο νόμο» (Article 20, Charter of Fundamental Rights of the European Union). Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων εξασφαλίζει την ισότητα ανάμεσα σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες όπως είναι οι μετανάστες, οι γυναίκες και οι άντρες, τα παιδιά και οι ηλικιωμένοι. Συγκεκριμένα, το Άρθρο 21²⁵ για την Απαγόρευση Διακρίσεων αναφέρει ότι: «1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης,

²³ European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/2-right-life> , <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/3-right-integrity-person> {Πρόσβαση: 02/02/2020}

²⁴ European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/6-right-liberty-and-security> [Πρόσβαση: 02/02/2020]

²⁵ European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/21-non-discrimination> {Πρόσβαση: 02/02/2020}

ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, παρουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. 2. Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.» (Article 21, Charter of Fundamental Rights of the European Union).

Όσον αφορά το γυναικείο και το ανδρικό φύλο, η Ένωση αναγνωρίζει ότι η ισότητα πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, και κυρίως στους χώρους απασχόλησης, παρέχοντας ισότιμες ευκαιρίες και αποδοχές.

1.4.6 Η αξία της αλληλεγγύης

Η αξία της αλληλεγγύης εκφράζεται μέσα από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. και εφάπτεται σε πολλαπλούς τομείς της καθημερινής ζωής ενός ατόμου. «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας.» Άρθρο 29²⁶ Ειδικότερα, όσον αφορά την επαγγελματική ζωή, κάθε εργαζόμενος ή εκπρόσωπός του έχει το δικαίωμα στην έγκαιρη ενημέρωση και διαβούλευση, σε περιπτώσεις που ορίζονται από το δίκαιο της Ένωσης και του κράτους.

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. απαγορεύει ρητά την παιδική εργασία με το Άρθρο 32²⁷ Ως ελάχιστη ηλικία ανάληψης εργασίας ορίζεται η ηλικία κατά την οποία λήγει η υποχρεωτική σχολική φοίτηση των παιδιών, υπό την επιφύλαξη ευνοϊκότερων κανόνων για τους νέους και πλην περιορισμένων παρεκκλίσεων (Article 32, Charter of Fundamental Rights of the European Union).

Όσον αφορά την προσωπική και κοινωνική ζωή των πολιτών της Ε.Ε., κάθε πρόσωπο δικαιούται να απολαμβάνει ιατρικής περίθαλψης και υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας του το οποίο εξασφαλίζεται από την εφαρμογή των πολιτικών της Ένωσης στις εθνικές νομοθεσίες.

1.4.7 Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, διαμονής και εγκατάστασης

²⁶ European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/29-right-access-placement-services> {Πρόσβαση 02/02/2020}

²⁷ European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/32-prohibition-child-labour-and-protection-young-people-work> {Πρόσβαση 02/02/2020}

Σύμφωνα με το Άρθρο 45²⁸ του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., κάθε ευρωπαίος πολίτης έχει δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών-μελών (Article 45, Charter of Fundamental Rights of the European Union). Η ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής μπορεί να χορηγηθεί και στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.4.8 Το δικαίωμα της διπλωματικής και προξενικής προστασίας²⁹

Κάθε πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης που βρίσκεται στο έδαφος ενός τρίτου κράτους και το κράτος του οποίου είναι υπήκοος δεν αντιπροσωπεύεται, χαίρει δικαιώματος διπλωματικής και προξενικής προστασίας, εφόσον αντιπροσωπεύεται διπλωματικά. Σε μία τέτοια περίπτωση, οι ευρωπαίοι πολίτες πρέπει να προστατεύονται από τις διπλωματικές και προξενικές αρχές άλλου κράτους-μέλους υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους υπηκόους αυτού του κράτους.

²⁸ European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο:
https://fra.europa.eu/en/eu-charter/searchresults?FRCSearchOptions=FRCSearchOption1&filter_2=article+45
{Πρόσβαση 02/02/2020}

²⁹ European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο:
https://fra.europa.eu/en/eu-charter/searchresults?FRCSearchOptions=FRCSearchOption1&filter_2=article+45
{Πρόσβαση 02/02/2020}

1.4.9 Παραπομπές

European Commission, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en {Πρόσβαση : 03/02/2020}

European Parliament, **Protecting fundamental rights within the Union**, Available: <https://europarl.europa.eu/about-parliament/en/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/2-right-life> , <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/3-right-integrity-person> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/4-prohibition-torture-and-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/5-prohibition-slavery-and-forced-labour> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/6-right-liberty-and-security> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/20-equality-law> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/21-non-discrimination> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/29-right-access-placement-services> {Πρόσβαση 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/32-prohibition-child-labour-and-protection-young-people-work> {Πρόσβαση 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : https://fra.europa.eu/en/eu-charter/searchresults?FRCSearchOptions=FRCSearchOption1&filter_2=article+45 {Πρόσβαση 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : https://fra.europa.eu/en/eu-charter/searchresults?FRCSearchOptions=FRCSearchOption1&filter_2=article+45 {Πρόσβαση 02/02/2020}

1.5 Περιβαλλοντική Συνείδηση

1.5.1 Εισαγωγή

Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε μέσα στο φυσικό περιβάλλον και η ύπαρξή του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με αυτό. Όμως, η ανάπτυξη του πολιτισμού, της επιστήμης και της τεχνολογίας μετέβαλαν τη σχέση ανθρώπου-φύσης, καθώς χάθηκε η επίγνωση της αξίας του περιβάλλοντος και η ανάγκη της διατήρησης και της προστασίας του. Ο άνθρωπος σήμερα είναι αναγκασμένος να αναγνωρίσει και να αντιμετωπίσει ένα πλέγμα σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων, να αναθεωρήσει και να επαναπροσδιορίσει τη συμπεριφορά του ως προς το περιβάλλον και να λάβει άμεσα μέτρα για την προστασία του.

1.5.2 Περιβαλλοντικές Καταστροφές

Οι μεγαλύτερες περιβαλλοντικές/οικολογικές καταστροφές που έχει ζήσει η ανθρωπότητα αφορούν την πυρηνική έκρηξη στο Τσερνομπίλ και τις πετρελαιοπηγές του Κουβέιτ μέχρι το τσουνάμι στη Φουκουσίμα και τις φονικές πυρκαγιές του 2019 σε Αμαζόνιο, Σιβηρία και Αυστραλία.

Πιο συγκεκριμένα, διακρίνουμε:

- **Φυσικές καταστροφές** (Πλημμύρες, πυρκαγιές, κατολισθήσεις, ηφαίστεια, κλιματικές Μεταβολές, ακραία καιρικά φαινόμενα, σεισμοί)
- **Τεχνητές/Ανθρωπογενείς καταστροφές:** είναι αποτέλεσμα λαθών ή υπερβολικής και στρεβλής χρήσης της τεχνολογίας και της βιομηχανίας στο περιβάλλον από τον άνθρωπο.
- **Μεγάλες Οικολογικές Καταστροφές** (π.χ. το πυρηνικό εργοστάσιο Tokaimura, η λίμνη Αράλη, η Φουκουσίμα, οι πυρκαγιές του 2019, κ.α.)

1.5.3 Περιβαλλοντικές Πρακτικές

Για τη διαχείριση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής, καθοριστικής σημασίας ήταν η Συμφωνία των Παρισίων για το Κλίμα το 2015, στην οποία, μετά από ανεπιτυχείς προσπάθειες πολλών ετών, επετεύχθη συμφωνία μεταξύ των ηγετών των περίπου 150

χωρών που συμμετείχαν στην Διάσκεψη. Οι κυβερνήσεις συμφώνησαν στο μακροπρόθεσμο στόχο, να διατηρηθεί η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη αρκετά κάτω από 2 °C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα και να συνεχιστούν οι προσπάθειες για περιορισμό της σε 1,5 °C. Εξίσου σημαντική είναι η Ατζέντα 2030 του Ο.Η.Ε. για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Οι 17 στόχοι για την Βιώσιμη Ανάπτυξη, μέσα στους οποίους περιλαμβάνονται σημαντικές δράσεις για το περιβάλλον, αποτελούν τον οδικό χάρτη για ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα, και έναν υγιή πλανήτη.

Οι επιχειρήσεις επίσης, ανεξαρτήτως μεγέθους και προσανατολισμού, μπορούν να συμβάλλουν στην «πράσινη» μετάβαση και να υιοθετήσουν φίλο-περιβαλλοντικές πρακτικές. Από την εξοικονόμηση και ορθολογική χρήση ενέργειας και νερού και τη διαχείριση αποβλήτων μέχρι την χρήση και αξιοποίηση πράσινων προμηθειών και προϊόντων και την ανάπτυξη της Κοινωνικής Εταιρικής Ευθύνης και εφαρμογή Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

Αξιοσημείωτη, για τη ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, είναι η συμβολή των Μ.Κ.Ο. και των Περιβαλλοντικών Οργανώσεων. Οργανώσεις όπως η WWF, η Greenpeace και πολλές άλλες, έχουν έντονη ακτιβιστική δράση για πολλές δεκαετίες, αναδεικνύοντας περιβαλλοντικά προβλήματα, προστατεύοντας την υπό εξαφάνιση χλωρίδα και πανίδα, οργανώνοντας κινήματα διαμαρτυρίας κ.α.

Τέλος, κάθε άνθρωπος ξεχωριστά και στα πλαίσια του κοινωνικού του περιβάλλοντος, μπορεί με απλές πράξεις να παίξει καθοριστικό ρόλο για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διασφάλιση ενός βιώσιμου πλανήτη.

1.5.4 Περιβαλλοντικά Υπεύθυνη Συμπεριφορά (ΠΥΣ)

Είναι σημαντικό να εξεταστούν οι μεταβλητές και οι παράγοντες που παρακινούν τον άνθρωπο ώστε να ακολουθήσει φίλο-περιβαλλοντική συμπεριφορά. Υπάρχει διάκριση μεταξύ περιβαλλοντικής γνώσης και ευαισθησίας. Η Περιβαλλοντικά Υπεύθυνη Συμπεριφορά (ΠΥΣ) ορίζεται ως η συμπεριφορά που θέτει ως σταθερό στόχο της τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της ανθρώπινης δραστηριότητας στο φυσικό αλλά και δομημένο περιβάλλον (Kollmuss και Agyeman 2015) ή, αλλιώς, το σύνολο συμπεριφορών και δράσεων που μπορούν να συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων (Dunlap & VanLiere, 1978; Franson & Garling, 1999).

1.5.5 Στόχοι για το Περιβάλλον και την Βιώσιμη Ανάπτυξη

Το πρόβλημα της συνεχούς περιβαλλοντικής εκμετάλλευσης από τον άνθρωπο, η εξάντληση των φυσικών πόρων και η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής μπορούν να επιλυθούν με τη μετάβαση σε ένα μοντέλο βιώσιμης και περιβαλλοντικά υπεύθυνης ανάπτυξης. Οι πρωτοβουλίες και δράσεις, οι διασκέψεις και τα συνέδρια για το κλίμα και το περιβάλλον δεν είναι καινούριες αλλά ξεκινούν ήδη από το 1798. Η Ατζέντα 2030 του Ο.Η.Ε. προωθεί την ενσωμάτωση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης – κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική – σε όλες τις τομεακές πολιτικές, ενώ παράλληλα προωθεί τη διασύνδεση και τη συνοχή των πολιτικών και νομοθετικών πλαισίων, που σχετίζονται με τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ).

ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.5.6 Παραπομπές

ΕΒΕΑ 2009, Οδηγός καλών πρακτικών. ελαχιστοποίησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη λειτουργία των ΜΜΕ και φιλικότερης λειτουργίας προς την πόλη – γειτονιά

ΕΣΕΕ 2014, Περιβάλλον και Επιχειρηματικότητα

Α. Κοντομανώλη 2009, Προστασία του Περιβάλλοντος & Οικονομική Ανάπτυξη

Α. Μαντζάνας 2016, Παγκόσμιες Διασκέψεις για το Κλίμα: Ιστορικό – Αποφάσεις – Αποτελέσματα

Ι. Παναγιώτου, Επίτροπος Περιβάλλοντος Κυπριακής Δημοκρατίας 2010, Αειφόρος Ανάπτυξη και Εκπαίδευση

Ν. Παπαμανώλης 2015, Δομική φυσική και αρχές περιβαλλοντικού σχεδιασμού κτιρίων

Α. Περρατικός και Χ. Κάτση 2019, Παράγοντες που επηρεάζουν την Περιβαλλοντικά Υπεύθυνη Επαγγελματική Συμπεριφορά.

Ε. Τρέμπελα 2008, Η περιβαλλοντική αγωγή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ο ρόλος των σχολικών εγχειριδίων.

Χ. Τσιώνου, 2011, Χρηματοδότηση δράσεων Πολιτικής Προστασίας αυτοδιοικητικού φορέα στα πλαίσια του νομικού πλαισίου για τον Καλλικράτη

Ξένη

Ajzen & Fishbein 1980, Understanding attitudes and predicting social behavior

Blake 1999, Overcoming the 'value-action gap' in environmental policy: Tensions between national policy and local experience

Borden and Francis 1978, Who cares about ecology? Personality and sex differences in environmental concern

H.Byerly et al. 2018, Nudging pro-environmental behavior: evidence and opportunities

Chawla 1998, Significant Life Experiences Revisited: A Review of Research on Sources of Environmental Sensitivity

cnn.gr

dailyarticle.gr

euronews.com

ec.europa.eu

environmentalscience.org/

Dunlap & VanLiere 1978, The "New Environmental Paradigm"

Fietkau & Kessel 1981, Environmental education. Umweltlernen.

Fishbein & Ajzen 1975, Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research

foei.org/

geonews.gr

greenpeace.org/greece/

greenagenda.gr

gslegal.gov.gr

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Hellenic Aid – Ministry of Foreign Affairs of Greece 2019, UN Agenda 2030 for Sustainable Development and the 17 Sustainable Development Goals

Hines, Hungerford and Tomera 1986, Analysis and synthesis of research on responsible environmental behavior: A meta-analysis

Hungerford & Volk 1990, Changing Learner Behavior through Environmental Education

A. Kollmuss & J. Agyeman 2002, Mind the Gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior?

lifo.gr

H. E. Moore and J. Boldero 2017, Designing Interventions that Last: A Classification of Environmental Behaviors in Relation to the Activities, Costs, and Effort Involved for Adoption and Maintenance
mvvfoundation.gr

National Geographic 2014, Εγκυκλοπαίδεια του Περιβάλλοντος για νέους

L. Paddison (2019), This New World.

Rajrecki 1982, Spillover Effect on Families Derived from Environmental Education for Children

Schwartz 1977, Normative Influences on Altruism

unenvironment.org

un.org

D. E. Wilson, and D. M. Reeder (eds.). 1993, Mammal species of the world: A taxonomic and geographic reference

wwf.gr

1.6 Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση

1.6.1 Εισαγωγή

Η **Βιώσιμη Ανάπτυξη** (Sustainable Development) αποτελεί έννοια-κλειδί στον 21ο αιώνα και μια μεγάλη πρόκληση για όλη την ανθρωπότητα. Γι αυτό και τα τελευταία χρόνια εξελίσσεται διεθνώς σε μία σημαντική προτεραιότητα κυβερνήσεων, οργανισμών, επιχειρήσεων αλλά και της κοινωνίας των πολιτών γενικότερα.

Η έννοια της βιώσιμη ανάπτυξης βασίζεται στις έννοιες της **ανάπτυξης** (κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη η οποία λαμβάνει υπόψη οικολογικούς περιορισμούς), την έννοια των **αναγκών** (ώστε οι πόροι να αναδιανεμηθούν με σκοπό τη διασφάλιση καλής ποιότητας ζωής για όλους) και την έννοια των **μελλοντικών γενεών** (κάνοντας έτσι λόγο για μακροχρόνια χρήση πόρων ώστε να διασφαλιστεί καλή ποιότητα ζωής με ίσες ευκαιρίες για όλους)

1.6.2 Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Ως προς τον ορισμό της Βιώσιμης Ανάπτυξης δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία. Ο γνωστότερος ορισμός της ανήκει στην πρώτη πρωθυπουργό της Νορβηγίας Gro Harlem Brundtland η οποία παρέδωσε στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1987, την αναφορά με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον», γνωστή ως “Brundtland report”, στην οποία η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως: **«Η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες».**

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ή Ηνωμένα Έθνη ιδρύθηκε το 1945 και είναι ένας διεθνής οργανισμός παγκόσμιας εμβέλειας μεταξύ των κρατών του κόσμου με σκοπό τη συνεργασία στο Διεθνές Δίκαιο, ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική ισότητα. Προωθεί το σεβασμό για τον άνθρωπο, τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών και των νέων) και την παροχή - υποστήριξη χρήσιμων πρακτικών αλλά και χρημάτων προς τις χώρες ώστε να συνεργαστούν για το σκοπό αυτό. Μέχρι σήμερα υπάρχουν 193 κράτη μέλη του ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό, Ο ΟΗΕ έχει θέσει 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης οι οποίοι αναλύονται σε 169 υποστόχους.

1.6.3 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Ατζέντα 2030

Οι συγκεκριμένοι στόχοι

Στόχος 1: Δίνουμε τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας, παντού.

Στόχος 2: Δίνουμε τέλος στην πείνα, επιτυγχάνουμε την επισιτιστική ασφάλεια, τη διατροφή και προάγουμε τη βιώσιμη γεωργία.

Στόχος 3: Διασφαλίζουμε μια ζωή με υγεία και προάγουμε την ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες.

Στόχος 4: Διασφαλίζουμε την ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, προάγοντας ευκαιρίες δια βίου μάθησης για όλους.

Στόχος 5: Επιτυγχάνουμε την ισότητα των φύλων και τη χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.

Στόχος 6: Διασφαλίζουμε τη διαθεσιμότητα και τη βιώσιμη διαχείριση του νερού και των υποδομών υγιεινής για όλους.

Στόχος 7: Διασφαλίζουμε την πρόσβαση σε οικονομική, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.

Στόχος 8: Προάγουμε τη διαρκή, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη καθώς και την πλήρη και παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για όλους.

Στόχος 9: Δημιουργούμε ανθεκτικές υποδομές, προάγουμε την ανοιχτή και βιώσιμη βιομηχανοποίηση και ενθαρρύνουμε την καινοτομία.

Στόχος 10: Μειώνουμε τις ανισότητες εντός και μεταξύ των χωρών.

Στόχος 11: Δημιουργούμε ασφαλείς, προσαρμοστικές, βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς, χωρίς αποκλεισμούς.

Στόχος 12: Διασφαλίζουμε τη βιώσιμη κατανάλωση και τις βιώσιμες μεθόδους παραγωγής.

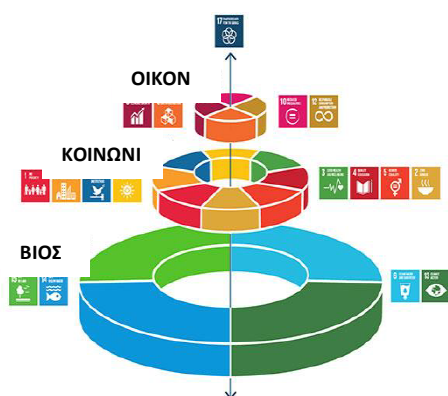
Στόχος 13: Αναλαμβάνουμε άμεση δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της.

Στόχος 14: Προστατεύουμε και χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τους θαλάσσιους πόρους για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στόχος 15: Προστατεύουμε, αποκαθιστούμε και προωθούμε τη βιώσιμη χρήση των χερσαίων οικοσυστημάτων, διαχειριζόμαστε με βιώσιμο τρόπο τα δάση.

Στόχος 16: Προάγουμε ειρηνικές κοινωνίες, παρέχουμε πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδομούμε αποτελεσματικούς, υπεύθυνους και συμμετοχικούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα.

Στόχος 17: Ενισχύουμε τα μέσα εφαρμογής και ανανεώνουμε την Παγκόσμια Συνεργασία για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η "τούρτα γάμου" (wedding cake) των ΣΒΑ, που αναπτύχθηκε από το Κέντρο Ανθεκτικότητας της Στοκχόλμης, συνδέει τους Παγκόσμιους Στόχους με τους πυλώνες της Βιώσιμης Ανάπτυξης, υπονοώντας ότι η οικονομία και η κοινωνία είναι ενσωματωμένα μέρη της βιόσφαιρας. Αυτό το μοντέλο καταδεικνύει το γεγονός ότι τα οικολογικά όρια αποτελούν τη βάση των ΣΒΑ και αλλάζει την τρέχουσα τομεακή προσέγγιση, κατά την οποία η

κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη θεωρούνται ξεχωριστά μέρη. Τώρα, πρέπει να μεταβούμε σε μια παγκόσμια λογική όπου η οικονομία θα εξυπηρετεί την κοινωνία έτσι ώστε να εξελιχθεί εντός του ασφαλούς λειτουργικού χώρου του πλανήτη.

1.6.4 ΣΒΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση

Κατά τα τελευταία πέντε έτη, η ΕΕ στο σύνολό της έχει σημειώσει πρόοδο προς την επίτευξη σχεδόν όλων των ΣΒΑ. Σε σύγκριση με τον υπόλοιπο κόσμο, επτά κράτη μέλη της ΕΕ-27 βρίσκονται μεταξύ των κορυφαίων 10 στην παγκόσμια κατάταξη του δείκτη ΣΒΑ και το σύνολο των 27 κρατών μελών της ΕΕ συγκαταλέγονται στις κορυφαίες 50 χώρες μεταξύ των 156 που αξιολογήθηκαν.

Η μεγαλύτερη πρόοδος σημειώθηκε όσον αφορά τον ΣΒΑ 3 – Εξασφάλιση υγιούς ζωής και προώθηση της ευημερίας για όλους και σε όλες τις ηλικίες, και όσον αφορά τον ΣΒΑ 4 – Χωρίς αποκλεισμούς και ισότιμη ποιότητα της εκπαίδευσης και προώθηση των ευκαιριών

δια βίου μάθησης για όλους, οι οποίοι επίσης βρίσκονται μεταξύ των τριών κορυφαίων ΣΒΑ των κρατών μελών της ΕΕ-27 στην παγκόσμια κατάταξη. Κατά μέσο όρο, στην παγκόσμια κατάταξη, τα κράτη μέλη της ΕΕ-27 έχουν την υψηλότερη βαθμολογία όσον αφορά τον ΣΒΑ 1 (Εξάλειψη της φτώχειας σε όλες της τις μορφές και παντού). Η ΕΕ έχει ωστόσο απομακρυνθεί από τον ΣΒΑ 10 (Μείωση των ανισοτήτων τόσο εντός και όσο μεταξύ των διαφόρων χωρών).

1.6.5 Οι 6 προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2019-2024

Οι 6 προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2019-2024 είναι οι παρακάτω:

- **Ευρωπαϊκή Πράσινη συμφωνία:** Ανάδειξη της Ευρώπης στην πρώτη κλιματικά ουδέτερη Ήπειρο μέχρι το 2050.

Για τον σκοπό αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, την πιο φιλόδοξη δέσμη μέτρων που θα μπορούσε να βοηθήσει τους πολίτες και τις επιχειρήσεις της Ευρώπης να αποκομίσουν οφέλη από τη βιώσιμη μετάβαση σε πράσινες λύσεις. Τα μέτρα, που συνοδεύονται από έναν αρχικό χάρτη πορείας σχετικά με βασικές πολιτικές, κυμαίνονται από τη φιλόδοξη μείωση των εκπομπών έως τις επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία αιχμής, με στόχο τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης.

- **Μια οικονομία στην υπηρεσία των ανθρώπων:** Εξασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης και ευημερίας.
- **Ευρώπη έτοιμη για την ψηφιακή εποχή:** Χειραφέτηση των ατόμων μέσω μιας νέας γενιάς τεχνολογιών.
- **Πρώθηση του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής :** Προστασία των πολιτών και των αξιών.
- **Μια ισχυρότερη Ευρώπη στον κόσμο:** Ενίσχυση της υπεύθυνης παγκόσμιας ηγετικής θέσης.
- **Μια νέα ώθηση για την ευρωπαϊκή δημοκρατία.**

Οι Ευρωπαίοι χρειάζονται έναν ισχυρότερο ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και έναν πιο ενεργό ρόλο στον καθορισμό των προτεραιοτήτων. Μια διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης θα τους δώσει τη δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με το τι είναι σημαντικό για την ΕΕ.

1.6.7 Παραπομπές

Ελληνική

Τσελεκούνης, Μ.. (2020). “Sustainable Development - A brief introduction”.Εισαγωγή στην Βιοοικονομία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Τσελεκούνης, Μ.(2020) “Sustainable Development - 2030 Goals”.Εισαγωγή στην Βιοοικονομία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Τσελεκούνης, Μ. (2020). “Sustainable Development - Pathways”.Εισαγωγή στην Βιοοικονομία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Ξενόγλωσση

European Commission. (2016). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee for the Regions. Next steps for a sustainable European future. European action for sustainability. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0739&from=EN>

European Commission. (2019). My agenda for Europe : political guidelines for the next European Commission 2019-2024. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf

European Commission.(2019). Reflection Paper Towards a Sustainable Europe by 2030 https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_30-01_en_web.pdf

European Commission (2020). COMMUNICATION FROM THE COMMISSION EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=EN>

Tomislav K. (2018). “The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues”. Zagreb International Review of Economics & Business, Vol. 21, No. 1

UN, United Nations (2015c). Resolution “Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development”.

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.WCED, United Nations World Commission on Environment and Development (1987). Our Common Future. Retrieved September 21, 2015, from <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

1.7. Κυκλική Οικονομία στην ΕΕ και διεθνώς

1.7.1 Εισαγωγή

Κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα, η βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη, μαζί με την ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, έχουν οδηγήσει σε τεράστια οικονομική

ανάπτυξη που ενίσχυσε σημαντικά την ανθρώπινη ευημερία. Ωστόσο, αυτή η εξελικτική η πορεία εδράζεται στην εκθετική αύξηση της χρήσης πόρων (Kok et al., 2013), με αποτέλεσμα στις μέρες μας η πορεία της κατανάλωσης των προϊόντων στις χώρες του ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) να χαρακτηρίζεται από 800kg τρόφιμα και ποτά, 120 kg

συσσκευασίες και 20kg ρούχα και παπούτσια ανά πολίτη καθ' έτος.

1.7.2 Η έννοια της Κυκλικής Οικονομίας

Η κυκλική οικονομία είναι ουσιαστικά μια περιβαλλοντική αλλαγή ανταποκρινόμενη στην παγκόσμια ανάγκη για μια οικολογική οικονομία, η οποία απαιτεί ανθρώπινο δυναμικό και οικονομικές δραστηριότητες που συνάδουν με τις τρεις αρχές των «R» ονομαστικά: Reduce (Μείωση), Reuse (Επανάχρηση) και Recycle (Ανακύκλωση) (Ying, 2012). Για την ύπαρξη μιας κυκλικής οικονομίας, βασική προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη *κλειστών βρόχων υλικών*, γεγονός που σημαίνει ότι τα υλικά επαναχρησιμοποιούνται εκ νέου ως πρώτες ύλες είτε «χύμα» είτε ως προϊόντα, είτε ως εξαρτήματα στην παραγωγική διαδικασία άλλων αγαθών ή υπηρεσιών (Mentik, 2014).

1.7.3 Το Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να στηρίξει την επιτάχυνση της μετάβασης της Ευρώπης προς μια κυκλική οικονομία, την τόνωση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας, την προώθηση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ενέκρινε το 2015 ένα σχέδιο δράσης. Σύμφωνα με αυτό, προβλέπονται 54 μέτρα για να «κλείσει» ο κύκλος ζωής των προϊόντων: από την παραγωγή και την κατανάλωση μέχρι τη διαχείριση των αποβλήτων και την αγορά δευτερογενών πρώτων υλών. Παράλληλα, προωθεί τη στενή

συνεργασία μεταξύ των κρατών μέλη της, των περιφερειών και δήμων, επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων. Πιο συγκεκριμένα, ορίζει πέντε τομείς προτεραιότητας των οποίων η μετάβαση θα επιταχυνθεί σε όλο το εύρος της αξιακής τους αλυσίδας. Οι στόχοι αυτοί αφορούν τα πλαστικά, τα απόβλητα τροφίμων, τις πρώτες ύλες κρίσιμης σημασίας, τις κατασκευές και κατεδαφίσεις, τη βιομάζα και τα υλικά βιολογικής προέλευσης. Περαιτέρω, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην οικοδόμηση ισχυρών θεμελίων πάνω στων οποίων μπορούν να στηριχθούν και να ευδοκιμήσουν οι επενδύσεις και η καινοτομία (European Commission, n.d)

Η κυκλική οικονομία βασίζεται σε 5 βασικές αρχές ή αλλιώς 5 πυλώνες:

1. Σχεδιασμός της οικονομίας με σκοπό να μην υπάρχουν απόβλητα (σχεδιασμός για επαναχρησιμοποίηση)
2. Ενίσχυση της ανθεκτικότητας μέσω πολυμορφίας
3. Παραγωγή Ενέργειας μέσω των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ)
4. Αντίληψη σε όρους συστήματος και υιοθέτηση μιας συστημικής προσέγγισης.
5. Ανάπτυξη κοινών αξιών και αντίληψη διαδοχικής σύζευξης.

Βιβλιογραφία

Acemoglu, D., Aghion, P., Bursztyn, L., and H_emos, D. (2012a). The Environment and Directed Technical Change. *The American Economic Review*, 102 (1):131{166.}

Aghion, P., Hepburn, C., Teytelboym, A., and Zenghelis, D. (2014). Path Dependence, Innovation and the Economics of Climate Change. *The New Climate Economy*. [Working Paper]. <https://newclimateeconomy.report/workingpapers/workingpaper/path-dependence-innovation-and-the-economics-of-climate-change-2/> [Retrieved 26/11/2019]

European Commission. (n.d.). Towards a Circular Economy. European Commission. https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/towards-circular-economy_en . [Retrieved 25/11/2019]

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems, *Journal of Cleaner Production* (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, A review on circular economy: Theexpected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems, *Journal of CleanerProduction* (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems, *Journal of Cleaner Production* (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems, *Journal of Cleaner Production* (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini, P., Cialani, C., & Ulgiati, S. (2016). A review on circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems.

Graedel, T.E. and Allenby, B.R. (1995). *Industrial Ecology*. 1st edition. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Kok, L.;Wurpel, G.; TenWolde, A. *Unleashing the Power of the Circular Economy; IMSA and Circle Economy:Amsterdam, The Netherlands, 2013.*

Korhonen, J., Nuur, C., Feldmann, A., and Birkie, S., E. (2018). Circular economy as an essentially contested concept. *Journal of Cleaner Production*. 175 (2018), 544-522.

Liebowitz, S.; Margolis, Stephen (2000). *Encyclopedia of Law and Economics*. p. 981. [ISBN 978-1-85898-984-6](https://doi.org/10.1016/B978-1-85898-984-6). Most generally, path dependence means that where we go next depends not only on where we are now, but also upon where we have been

McDonough, W., & Braungart, M. (2009). *Cradle to cradle: Remaking the way we make things*. London: Vintage.

Preston, F. (2012). A Global Redesign? Shaping the Circular Economy. [Briefing Paper]. London: Chatham House

Sustainability Guide. (2019). Circular Economy. Hållbarhetsguiden, EcoDesign Circle. <https://sustainabilityguide.eu/sustainability/circular-economy/> .[Retrieved 27/11/2019]

Ying, J.; Li-Jun, Z. Study on green supply chain management based on circular economy. Phys. Procedia 2012,25, 1682–1688. [CrossRef]

Barry M. Leiner, Vinton G. Cerf, David D. Clark, Robert E. Kahn, Leonard Kleinrock, Daniel C. Lynch, Jon Postel, Larry G. Roberts, Stephen Wolff. **A Brief History of the Internet**, Διαθέσιμο : <https://arxiv.org/html/cs/9901011> {Πρόσβαση 07/01/2020}

Behrouz A Forouzan, **TCP/IP Protocol Suite**, Διαθέσιμο <https://vaibhav2501.files.wordpress.com/2012/02/tcp-ip-protocol-suite-4th-ed-b-forouzan-mcgraw-hill-2010-bbs.pdf> {Πρόσβαση 07/01/2020}

CERN, **A short history of the Web**, Διαθέσιμο <https://home.cern/science/computing/birth-web/short-history-web> {Πρόσβαση 07/01/2020}

Kaspersky, **Top 10 Internet Safety Rules & What Not to Do Online**, Διαθέσιμο : <https://usa.kaspersky.com/resource-center/preemptive-safety/top-10-internet-safety-rules-and-what-not-to-do-online> {Πρόσβαση : 07/01/2020}

Information Technology Services, **10 Tips to Stay Safe on Social Media**, Διαθέσιμο : <https://carleton.ca/its/2016/social-media-safety/> , {Πρόσβαση : 12/01/2020}

European Commission, **What does the General Data Protection Regulation (GDPR) govern?**, Διαθέσιμο : https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-does-general-data-protection-regulation-gdpr-govern_en {Πρόσβαση : 12/01/2020}

EU commission, **EU data protection rules**, Διαθέσιμο : https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/eu-data-protection-rules_en#abouttheregulationanddataprotection {Πρόσβαση : 15/01/2020}

EU commission, **Tackling online disinformation**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation> {Πρόσβαση : 15/01/2020}

EU commission, **Communication - Tackling online disinformation: a European Approach**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-tackling-online-disinformation-european-approach> , {Πρόσβαση 15/01/2020}

EU commission, **A European Strategy to deliver a Better Internet for our Children**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-strategy-better-internet-children> {Πρόσβαση 17/01/2020}

EU commission, **Alliance to better protect minors online**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/alliance-better-protect-minors-online> Πρόσβαση { 17/01/2020}

American Psychological Association(APA), **Bullying**, Διαθέσιμο : <https://www.apa.org/topics/bullying/> {Πρόσβαση : 17/01/2020}

Study.com, **Bullying in Schools: Guide for Teachers**, Διαθέσιμο : <https://study.com/teach/bullying-in-schools.html> {Πρόσβαση : 17/01/2020}

National Bullying Helpline, **Bullying at School - Information for children and parents dealing with bullying**, Διαθέσιμο : <https://www.nationalbullyinghelpline.co.uk/kids.html> {Πρόσβαση : 17/01/2020}

American Psychological Association (APA), **APA Resolution on Bullying Among Children and Youth**, Διαθέσιμο : <https://www.apa.org/about/policy/bullying.pdf> {Πρόσβαση : 16/01/2020}

Crisis Prevention Institute, **Ways to Help Reduce Bullying in Schools**, Διαθέσιμο : <https://www.crisisprevention.com/Blog/10-Ways-to-Help-Reduce-Bullying-in-Schools> {Πρόσβαση : 16/01/2020}

UNICEF, Cyberbullying: **What is it and how to stop it**, Διαθέσιμο : <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>, {Πρόσβαση : 18/01/2020}

Sameer Hinduja, Ph.D. Justin W. Patchin, Ph.D. , **Cyberbullying: Identification, Prevention, & Response**, Διαθέσιμο : <https://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response-2019.pdf> {Πρόσβαση : 18/01/2020}

National Bullying Helpline, **Cyberbullying - Information and advice for victims of online bullying or harassment**, Διαθέσιμο : <https://www.nationalbullyinghelpline.co.uk/cyberbullying.html> {Πρόσβαση : 19/01/2020}

WELIVESECURITY, **How to spot if your child is a victim of cyberbullying**, Διαθέσιμο : <https://www.welivesecurity.com/2019/12/06/how-spot-your-child-is-victim-cyberbullying/> {Πρόσβαση : 21/01/2020}

NuEDUSEC, **What Is Cyberbullying?**, Διαθέσιμο : <https://nuedusec.com/blog/cyberbullying/> , {Πρόσβαση : 21/01/2020}

Crisis Prevention Institute, **Ways to Reduce Cyberbullying**, Διαθέσιμο : <https://www.crisisprevention.com/Blog/Ways-to-Reduce-CyberBullying-in-Schools> {Πρόσβαση : 16/01/2020}

stopbullying.gov, Bystanders to Bullying, Διαθέσιμο : <https://www.stopbullying.gov/prevention/bystanders-to-bullying> , {Πρόσβαση : 21/01/2020}

Council of Europe, **Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education**, Διαθέσιμο : <https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education> {Πρόσβαση : 23/01/2020}

European Commission, **Safer Internet Centres**, Διαθέσιμο : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/safer-internet-centres> {Πρόσβαση : 23/01/2020}

Better Internet for Kids, **INSAFE AND INHOPE**, Διαθέσιμο : <https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/policy/insafe-inhope> {Πρόσβαση : 23/01/2020}

INHOPE, The facts, Διαθέσιμο : <https://www.inhope.org/EN/the-facts> {Πρόσβαση : 20/01/2020}

Michelyn Ishay, **The History of Human Rights**, June 2008 First Edition, ISBN 9780520256415

globalization101, **Three Generations of Human Rights**, Διαθέσιμο : <https://www.globalization101.org/three-generations-of-rights/> {Πρόσβαση ; 21/01/2020}

United Nations, **Overview**, Διαθέσιμο : <https://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html> {Πρόσβαση : 21/01/2020}

United Nations, **Universal Declaration of Human Rights**, Διαθέσιμο : <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> {Πρόσβαση : 21/01/2020}

United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights** Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/EN/professionalinterest/pages/cescr.aspx> {Πρόσβαση : 21/01/2020}

United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **International Covenant on Civil and Political Rights**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> {Πρόσβαση : 21/01/2020}

United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **The United Nations Human Rights Treaty System**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet30Rev1.pdf> {Πρόσβαση : 25/01/2020}

United Nations, Human Rights Council, **Universal Periodic Review**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/upr/pages/uprmain.aspx> {Πρόσβαση : 25/01/2020}

United Nations Human Rights, Office of the High Commission, **What we do**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/WhatWeDo.aspx> {Πρόσβαση : 25/01/2020}

United Nations, Human Rights, Office of the High Representative, **Convention on the Rights of the Child**, Διαθέσιμο : <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> {Πρόσβαση : 22/01/2020}

ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, **Multiculturalism**, Διαθέσιμο : <https://www.britannica.com/topic/multiculturalism> {Πρόσβαση : 25/01/2020}

European Parliament, **Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty**, Διαθέσιμο : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty> {Πρόσβαση : 30/01/2020}

European Parliament, **Treaty of Amsterdam**, Διαθέσιμο : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam> {Πρόσβαση : 30/01/2020}

Human Rights Watch, **About us**, Διαθέσιμο : <https://www.hrw.org/about/about-us> {Πρόσβαση : 30/01/2020}

European Parliament, **TAMPERE EUROPEAN COUNCIL**, Διαθέσιμο : https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm {Πρόσβαση : 30/01/2020}

European Commission, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en {Πρόσβαση : 03/02/2020}

European Parliament, **Protecting fundamental rights within the Union**, Available: <https://europarl.europa.eu/about-parliament/en/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/2-right-life> , <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/3-right-integrity-person> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/4-prohibition-torture-and-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/5-prohibition-slavery-and-forced-labour> [Πρόσβαση : 02/02/2020]

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/6-right-liberty-and-security> [Πρόσβαση : 02/02/2020]

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/20-equality-law> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/21-non-discrimination> {Πρόσβαση : 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/29-right-access-placement-services> {Πρόσβαση 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/32-prohibition-child-labour-and-protection-young-people-work> {Πρόσβαση 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : https://fra.europa.eu/en/eu-charter/searchresults?FRCSearchOptions=FRCSearchOption1&filter_2=article+45 {Πρόσβαση 02/02/2020}

European Union Agency for Fundamental Rights, **EU Charter of Fundamental Rights**, Διαθέσιμο : https://fra.europa.eu/en/eu-charter/searchresults?FRCSearchOptions=FRCSearchOption1&filter_2=article+45 {Πρόσβαση 02/02/2020}

Byerly, H., Balmford, A., Ferraro, P., Hammond Wagner, C., Palchak, E., Polasky, S., Ricketts, T., Schwartz, A. and Fisher, B. (2018). **Nudging pro-environmental behaviour: evidence and Opportunities**. *Frontiers in Ecology and the Environment*, **16(3)**, pp.159-168.

Brown, 2014 = <http://www.fromthelabbench.com/from-the-lab-bench-science-blog/the-psychology-of-environmental-behavior-that-youre-ignoring-in-your-writing>

Danne, 2003 Deniz S. Ones, ... **Rachael Klein**, in *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), 2015

Downs JS, Loewenstein G, and Wisdom J. 2009. **Strategies for promoting healthier food choices**. *Am Econ Rev* 99: 159–64.

Dunlap, R. E. & Van Liere, K. (2008). **The 'New Environmental Paradigm'**. *Journal of Environmental Education*, 40 (1), 19-28.

Eurostat. (2018). **Greenhouse gas emission statistics – air emissions accounts**. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Greenhouse_gas_emission_statistics_-_air_emissions_accounts [Πρόσβαση 19/12/2019]

Moore HE and Boldero J (2017) **Designing Interventions that Last: A Classification of Environmental Behaviors in Relation to the Activities, Costs, and Effort Involved for Adoption and Maintenance**. *Front. Psychol.* 8:1874. doi: 10.3389/fpsyg.2017.01874

Van der Linden S. 2013. **A response to Dolan**. In: **Oliver AJ (Ed)**. *Behavioural public policy*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Van Riper, C., Winkler-Schor, S., Foelske, L., Keller, R., Braitto, M., Raymond, C., ... Johnson, D.

(2019) **Integrating multi-level values and pro-environmental behavior in a U.S. protected area**. *Sustainability Science*, 1-14. <https://doi.org/10.1007/s11625-019-00677-w>

Richard H. Thaler and Shlomo Benartzi **Journal of Political Economy** Vol. **112**, No. S1, Papers in Honor of Sherwin

Acemoglu, D., Aghion, P., Bursztyn, L., and H_emos, D. (2012a). **The Environment and Directed Technical Change**. *The American Economic Review*, 102 (1):131{166.}

Aghion, P., Hepburn, C., Teytelboym, A., and Zenghelis, D. (2014). **Path Dependence, Innovation and the Economics of Climate Change**. *The New Climate Economy*. [Working Paper].

<https://newclimateeconomy.report/workingpapers/workingpaper/path-dependence-innovation-and-the-economics-of-climate-change-2/> [Πρόσβαση 26/11/2019]

European Commission. (n.d.). **Towards a Circular Economy.** European Commission. https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/towards-circular-economy_en . [Πρόσβαση 25/11/2019]

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Cleaner Production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Clean Production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Cleaner production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Cleaner Production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini, P., Cialani, C., & Ulgiati, S. (2016). **A review on circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems.**

Graedel, T.E. and Allenby, B.R. (1995). **Industrial Ecology. 1st edition.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Kok, L.;Wurpel, G.; TenWolde, A. **Unleashing the Power of the Circular Economy; IMSA and Circle Economy:** Amsterdam, The Netherlands, 2013

Korhonen, J., Nuur, C., Feldmann, A., and Birkie, S., E. (2018). **Circular economy as an essentially contested concept.** Journal of Cleaner Production. 175 (2018), 544-522.

McDonough, W., & Braungart, M. (2009). **Cradle to cradle: Remaking the way we make things.** London: Vintage.

Preston, F. (2012). **A Global Redesign? Shaping the Circular Economy.** [Briefing Paper]. London: Chatham House

Sustainability Guide. (2019). **Circular Economy.** Hållbarhetsguiden, EcoDesign Circle. <https://sustainabilityguide.eu/sustainability/circular-economy/> .[Πρόσβαση 27/11/2019]

Ying, J.; Li-Jun, Z. **Study on green supply chain management based on circular economy.** Phys. Procedia 2012, 25, 1682–1688. [CrossRef]

Eurostat (2013). **Sustainable development in the European Union: 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy.** European Commission. Πρόσβαση September 25, 2015, from http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-02-13-237/EN/KS-02-13-237-EN.PDF.

European Commission. (2016). **Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee for the Regions. Next steps for a sustainable European future. European action for sustainability.** Strasbourg: European Commission. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/communication-next-steps-sustainable-europe-20161122_en.pdf [Πρόσβαση 20/12/2019]

UN, United Nations (2015d). **The Millennium Development Goals Report 2015**. Πρόσβαση November 5, 2015, from [http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf).

UN, United Nations (2015c). Resolution „**Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development**“. Πρόσβαση November 5, 2015, from http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.

UNCSD, United Nations **Commission on Sustainable Development** (2001). Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies (2nd ed.). New York: UN

UN. (2018). **High-level Political Forum on Sustainable Development**. Sustainable Development Knowledge Platform. <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf> [Πρόσβαση 20/12/2019]

Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2019): **Sustainable Development Report 2019**. New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN).

Tatyana P. Soubotina(2004), “**Beyond economic growth : an introduction to sustainable development**”, The World Bank Washington, D.C.

Tomislav Klarin(2018), “**The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues**”, Zagreb International Review of Economics & Business, Vol. 21, No. 1, pp. 67-94

WCED, United Nations World Commission on Environment and Development (1987). **Our Common Future**. Πρόσβαση September 21, 2015, from <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

White V., McCrum G., Blackstock K.L. & Scott A. (2006). **Indicators and sustainable tourism: A literature review**. Aberdeen Craigiebukler: The Macaulay Institute.

Acemoglu, D., Aghion, P., Bursztyn, L., and H_emos, D. (2012a). **The Environment and Directed Technical Change**. The American Economic Review, 102 (1):131{166.}

Aghion, P., Hepburn, C., Teytelboym, A., and, Zenghelis, D. (2014). **Path Dependence, Innovation and the Economics of Climate Change**. The New Climate Economy. [Working Paper]. <https://newclimateeconomy.report/workingpapers/workingpaper/path-dependence-innovation-and-the-economics-of-climate-change-2/> [Πρόσβαση 26/11/2019]

European Commission. (n.d.). **Towards a Circular Economy**. European Commission. https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/towards-circular-economy_en . [Πρόσβαση 25/11/2019]

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Cleaner Production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Cleaner Production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Cleaner

Production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007 Ghisellini P, Cialani C, Ulgiati S, **A review on circular economy: The expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**, Journal of Cleaner Production (2015), doi: 10.1016/j.jclepro.2015.09.007

Ghisellini, P., Cialani, C., & Ulgiati, S. (2016). **A review on circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems**.

Graedel, T.E. and Allenby, B.R. (1995). **Industrial Ecology**. 1st edition. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Kok, L.;Wurpel, G.; TenWolde, A. **Unleashing the Power of the Circular Economy**; IMSA and Circle Economy: Amsterdam, The Netherlands, 2013.

Korhonen, J., Nuur, C., Feldmann, A., and Birkie, S., E. (2018). **Circular economy as an essentially contested concept**. Journal of Cleaner Production. 175 (2018), 544-522.

McDonough, W., & Braungart, M. (2009). **Cradle to cradle: Remaking the way we make things**. London: Vintage.

Preston, F. (2012). A Global Redesign? **Shaping the Circular Economy**. [Briefing Paper]. London: Chatham House

Sustainability Guide. (2019). **Circular Economy**. Hållbarhetsguiden, EcoDesign Circle. <https://sustainabilityguide.eu/sustainability/circular-economy/>. [Πρόσβαση 27/11/2019]

Ying, J.; Li-Jun, Z. **Study on green supply chain management based on circular economy**. Phys. Procedia 2012, 25, 1682–1688. [CrossRef]

Justin R. Evans, Matt Karlsven, & Spencer B. Perry, **Informal Learning**, Διαθέσιμο : https://edtechbooks.org/studentguide/informal_learning {Πρόσβαση : 15/02/2020}

Youthpass, **What is Youthpass**, Διαθέσιμο : <https://www.youthpass.eu/en/about-youthpass/about/> {Πρόσβαση : 14/02/2020}

Youthpass, **Youthpass Certificates**, Διαθέσιμο : <https://www.youthpass.eu/en/about-youthpass/certificates-and-languages/> {Πρόσβαση : 14/02/2020}

¹ Salto Youth, **About Salto Youth**, Διαθέσιμο : <https://www.salto-youth.net/about/> {Πρόσβαση : 14/02/2020}

Επικοινωνία με έργο “VR in School Education & Civic participation” Project

Πληροφορίες σχετικά με το έργο είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο www.vrinschooleducation.eu/

Μπορείτε να συμβουλευτείτε το Ι.Ε.Κ.Ε.Θ στην Αθήνα ή τα μέλη της κοινοπραξίας στις εκάστοτε χώρες

Η ομάδα έργου του “VR in School Education & Civic Participation” είναι στην διάθεση σας είτε μέσω e-mail vrinschool.erasmus@gmail.com είτε μέσω τηλεφώνου +30 2130250217

Υλικό διάχυσης είναι διαθέσιμα στο www.vrinschooleducation.eu

VR in School Education & Civic Participation

DISCLAIMER

The current publication does not constitute official publication of the European Commission and reflects the views only of the authors. Therefore, the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

The Consortium

DISCLAIMER

The current publication does not constitute official publication of the European Commission and reflects the views only of the authors. Therefore, the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union